

تحلیلی بر مطالبات سیستم بانکی استان کرمان

تیر ماه

۱۳۹۲

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کرمان
مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی، آموزش و انتشارات

تحلیلی بر مطالبات سیستم بانکی استان کرمان

صاحب امتیاز:

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کرمان

تألیف:

صادق علیزاده

محمد رضا دهقان پور

طراحی و صفحه آرایی:

فرزانه زاهدی

فروغ زاینده رودی

ویراستار:

محمد رضا دهقان پور

تاریخ تهیه:

تیر ماه ۱۳۹۲

آدرس: کرمان، میدان آزادی، ابتدای بلوار جمهوری اسلامی / تلفن: ۰۳۴۱-۲۴۳۸۳۷۰

فاکس: ۰۳۴۱-۲۴۵۳۴۶۵ / کد پستی: ۷۶-۱۹۶-۵۳۴۹۸

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کرمان

مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی، آموزش و انتشارات

کلیه حقوق برای مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی، آموزش و انتشارات محفوظ است
انتشار مطالب گزارش پژوهشی، بدون اخذ مجوز کتبی از ناشر غیرمجاز است

این تحقیق حاصل میزگرد تخصصی شورای هماهنگی بانک های استان با مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی اتاق می باشد

سخن ناشر

مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی اتاق کرمان افتخار این را دارد در این شماره به پاس ارج نهادن به تلاش و فعالیت جهادگران عرصه ی اقتصادی به ویژه تولیدکنندگان، عملکرد سیستم بانکی استان را مورد بررسی قرار دهد تا هم بتوان میزان انطباق فعالیت سیستم بانکی با برنامه ی پنجم توسعه و شعارهای اقتصادی چند سال اخیر را سنجید و هم میزان نقش تولیدکنندگان در ایجاد مطالبات بانکی را تعیین نمود. آن چه از این تحقیق استخراج می گردد، دلالت بر سهم بالای بخش دولتی نسبت به بخش خصوصی در ایجاد مطالبات بانکی دارد. همچنین نقش تولیدکنندگان در میزان مطالبات بانکی استان کرمان نیز به قدری ناچیز است که قاعدتاً خللی در عملکرد این سیستم ایجاد نخواهد کرد. نکته ی مهمتر این که سهم مطالبات بخش خصوصی از کل تسهیلات بانکی در استان کرمان حتی به مرز ۱۰ درصد هم نمی رسد. بنابراین لازم است سیستم بانکی و مسئولین تصمیم گیر استان که به پشتیبانی از این سیستم، حمایت از تولیدکنندگان را توجیه پذیر نمی دانند و آن را مشروط و منوط به بازپرداخت دیون بخش خصوصی به این سیستم می دانند، نسبت به نگرش و تصمیم فعلی خود قدری تأمل داشته باشند. این تحقیق گامی هر چند کوچک در جهت تحقق شعار حماسه ی اقتصادی است، که انتظار می رود مسئولین دولت تدبیر و امید در استان کرمان، ضمن ارج نهادن به مطالعات کارشناسی، از نتایج آن در تصمیم گیری های مهم استفاده نمایند. مزید امتنان است، مخاطبان این تحقیق نقطه نظرات، انتقادات و پیشنهادات خود را به مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی اتاق کرمان منعکس فرمایند.

صادق علیزاده

رئیس مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی، آموزش و انتشارات

چکیده

عملکرد سیستم بانکی در اقتصاد استان کرمان بسیار حائز اهمیت است، چرا که برخی مسئولین تصمیم گیر و تصمیم ساز استان مطالبات بانکی به خصوص از ناحیه ی فعالین بخش خصوصی را از چالش های مهم آن دانسته و کراراً بر این مسأله تأکید دارند. بنابراین در این تحقیق عملکرد سیستم بانکی استان کرمان در سه بخش جذب سپرده ها، پرداخت تسهیلات و میزان مطالبات مورد ارزیابی قرار گرفته است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می دهد، در طی دو سال اخیر (۹۱-۱۳۹۰) جذب سپرده ها توسط سیستم بانکی رشد ۲۷،۹ درصدی، پرداخت تسهیلات رشد ۱۸،۳ درصدی و میزان مطالبات رشد (۲،۳-) درصدی داشته است، که به این معنی است علی رغم تصور عموم مطالبات سیستم بانکی در استان کرمان طی دو سال اخیر کاهش یافته است.

سهم استان از ۴۲۰ هزار میلیارد ریال مطالبات بخش خصوصی و دولتی کشور به سیستم بانکی تنها ۳،۵ درصد است. سهم بخش خصوصی از مطالبات بانکی استان کرمان ۴۷،۷ درصد و بخش دولتی ۵۲،۳ درصد می باشد. شایان ذکر است از ۴۷،۷ درصد سهم مطالبات بخش خصوصی مقدار بسیار جزئی به بخش تولید تعلق دارد که آن هم به دلیل بحران های اخیر بوده است.

نسبت تسهیلات به سپرده های بانکی بخش خصوصی استان ۹۵،۲ درصد است، یعنی بانک های استان کمتر از سقف سپرده های خود تسهیلات پرداخت کرده اند، لذا این که گفته می شود سیستم بانکی استان بیش از صد درصد سپرده های خود را تسهیلات اعطا کرده است، جای تأمل دارد. شاخص نسبت مطالبات به تسهیلات پرداختی در استان رقم ۸،۳ درصد را نشان می دهد، یعنی اینکه تنها ۸،۳ درصد از تسهیلات پرداختی به بخش خصوصی استان در ردیف مطالبات قرار گرفته است.

در نهایت مشخص می شود که مردم استان کرمان به دلیل نگهداری دارایی خود در سیستم بانکی به دارایی های با قدرت نقدشوندگی بالا، قدرت ریسک پذیری پایینی برای سرمایه گذاری در فعالیت های تولیدی دارند.

واژگان کلیدی: سیستم بانکی، مطالبات غیر جاری، سپرده ها، تسهیلات، استان کرمان

مقدمه

در سیستم های اقتصادی که با گردش وجوه سر و کار دارند، گردش صحیح و سریع منابع و مصارف بیانگر سلامتی سیستم و کارایی روش های اجرایی آن است. این مطلب به خصوص در بانک ها و مؤسسات مالی و اعتباری از اهمیت زیادی برخوردار می باشد، زیرا این بانک ها و مؤسسات مالی برای اجرای سیاست های پولی در هر کشور می توانند بهترین نقش را ایفا نمایند. بدین منظور تأمین و تجهیز منابع مالی، چگونگی مصرف منابع جذب شده و نحوه بازگشت مجدد آن ها از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

بانک ها و مؤسسات مالی و اعتباری از یک طرف نقدینگی سرگردان و سپرده های مردمی را به عنوان منابع جذب نموده و از طرف دیگر با اتخاذ تدابیر مناسب آنها را به سمت سپرده های سرمایه گذاری هدایت می کنند. بنابراین منابع جذب شده به عنوان ورودی های سیستم بانکی و تسهیلات پرداختی یا مصرف منابع جذب شده، به عنوان خروجی سیستم بانکی محسوب می شود. مسلماً بروز هر گونه خلل یا مشکل در هر یک از این بخش ها موجب به وجود آمدن مشکلاتی در فرآیند سیستم بانکی خواهد شد.

به همین جهت مدیریت صحیح و کارا در این گونه مؤسسات در واقع مدیریت بر منابع و مصارف است. وصول تسهیلات اعطایی در مدت زمان تعیین شده، مشخص کننده اجرای روش های صحیح و به کارگیری منابع در جهت ایجاد تسهیلات لازم به منظور گسترش فعالیت های اقتصادی و تأمین منابع مالی مورد نیاز بخش های مختلف تولیدی، بازرگانی، خدمات و در نهایت، هدایت منابع بانک به مسیرهای درست سرمایه گذاری می باشد.

یکی از مشکلات اساسی که امروزه بانک ها و مؤسسات مالی و اعتباری با آن مواجه اند، مطالبات و تسهیلات وصول نشده آنهاست، زیرا تسهیلات پرداخت شده به طور کامل از سوی مشتریان بازپرداخت نشده و همواره قسمتی از تسهیلات به سیستم بانکی باز نمی گردد و در قالب مطالبات باقی می ماند. این مشکل یکی از مشکلات اساسی سیستم بانکی کشور محسوب می شود که با آن دست به گریبان است. لذا تحقیق در این زمینه و یافتن ریشه های این مشکل به منظور جلوگیری از رشد مطالبات در تسهیلات اعطایی و یا وصول آنها به صورت بالقوه و بالفعل، امکانات ایجاد درآمد جدید را افزایش داده و توان برنامه ریزی این مؤسسات را در رابطه با مصرف منابع و کسب درآمد بالاتر فراهم خواهد ساخت.

سیستم بانکی استان کرمان نیز از این قاعده مستثنی نبوده و

بارها مطالبات را یکی از مشکلات مبتلابه خود معرفی کرده است. در واقع وضعیت مطالبات بانکی در استان کرمان به گونه ای ابزار دست مسئولین و تصمیم گیران استان کرمان برای فرار از حمایت های مالی از تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی شده است.

از این حیث در این گزارش سعی می شود ضمن تشریح کامل ابعاد مطالبات و مقدمات آن به بررسی وضعیت منابع و مصارف سیستم بانکی استان کرمان پرداخته شود. همچنین نحوه ی عملکرد سیستم بانکی در استان کرمان به لحاظ تخصیص تسهیلات و چگونگی توزیع آن بین فعالیت های مختلف و انطباق این سیستم توزیع منابع مالی با برنامه پنجم توسعه استان کرمان طی دو سال ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ از دیگر اهداف این مطالعه می باشد. در واقع این تحقیق به دنبال پاسخ به چند سوال مهم است، که عبارتند از:

- ۱- وزن مطالبات استان کرمان نسبت به تسهیلات ارائه شده توسط سیستم بانکی چه میزان است؟
- ۲- سهم بخش خصوصی و به خصوص بخش تولید از این مطالبات چه میزان است؟
- ۳- آیا پاسخ سیستم بانکی و مسئولین تصمیم گیر استان به فعالین اقتصادی مبنی بر عدم توانایی سیستم بانکی در حمایت از این بخش به دلیل حجم بالای مطالبات، منطقی است؟
- ۴- عملکرد سیستم بانکی تا چه حد با اهداف برنامه ی توسعه ی استان منطبق است؟
- ۵- مهمترین چالش های سیستم بانکی در شرایط فعلی چیست؟

چالش های سیستم بانکی

سیستم بانکی کشور در سال های پس از انقلاب اسلامی یکی از پر چالش ترین بخش های اقتصادی کشور بوده است. به دلیل نقش محوری سیستم بانکی در اقتصاد کشور، همواره از داخل و خارج از کشور فشارهای متعددی بر سیستم بانکی تحمیل شده است.

چالش های سیستم بانکی از مناظر مختلف متفاوت می باشد. اما شاید بتوان برخی از چالش های مهم تر را به شرح زیر بیان نمود:

۱. **تحریم:** تحریم های هدفمند و برنامه ریزی شده، هزینه های سیستم بانکی و فعالان اقتصادی را به شدت افزایش داده است.
۲. **نبود ثبات در سیاست های پولی:** اتخاذ برخی تصمیمات غیر کارشناسی نظیر افزایش نرخ ارز مرجع و کاهش مجدد آن در فاصله ای کوتاه، نبود ثبات سیاست ها نظیر کاهش نرخ های سود سپرده ها و اصرار بر کاهش آن و آزادسازی یک باره و سپس اعمال سقف و تهدید

۵. **ضعف فن آوری اطلاعات:** شاید یکی از مهمترین معایب سیستم بانکی در کشور عدم توجه به رشد فن آوری اطلاعات باشد. بانک ها با ساختار سنتی و سیستم های سنتی و با توجه به ساختار دولتی و عدم رقابت از یک سو و بالا بودن هزینه های ارتقای تکنولوژی و ترس از برخورد با دستگاه های نظارتی در این گونه موارد از سوی دیگر و البته اندکی نیز به دلیل تحریم های تکنولوژیکی، در رشد فن آوری و تکنولوژی از کارنامه ی قابل قبولی برخوردار نیستند.

۶. **نظارت:** نحوه ی نظارت بر عملیات سیستم بانکی و پاسخ گویی آن در قبال مسئولیت هایی که به عهده دارد، از جمله مسائل مهم سیستم بانکی می باشد. مرور تجربه برخی کشورها نشان می دهد که از این نظر بانک های مرکزی در جهان به سه بخش قابل تقسیم می باشند: دسته ی اول بانک هایی هستند که به دولت پاسخگو بوده و به طور غیرمستقیم در برابر مجلس نیز مسئولیت دارند، دسته ی دوم بانک هایی هستند که تنها در برابر مجلس پاسخگو می باشند، دسته ی سوم بانک های مرکزی مستقلی هستند که در موارد لزوم و بروز اختلاف به رییس جمهور مراجعه می نمایند.

از منظر نظارت بر موسسه های مالی نیز دو رویه در سطح جهان وجود دارد که رویه ی اول، نظارت بانک مرکزی بر مؤسسه های پولی و بانکی و رویه ی دوم، منفک شدن وظیفه ی نظارت بر بانک ها و مؤسسه های مالی از سوی بانک مرکزی به عنوان نهادی مستقل است. معمولاً نظارت در کشور منطبق بر رویه ی اول است و در کشورهایی نظیر ترکیه و انگلیس روش دوم جاری است.

۷. **مشکلات اخذ تسهیلات:** نظام بانکی کشور، تسهیلات متعددی را برای خانوارها عرضه می نماید که به دلیل نرخ های این تسهیلات از یک سو و نبود مکانیسم صحیح تخصیص اعتبار، دسترسی به این تسهیلات بانکی عادلانه نبوده و برای عموم به صورت یکسان نمی باشد. همین امر باعث می شود که برخی از افراد که به واسطه ی ماهیت شغل خود و یا به واسطه ی ارتباطات شخصی و غیرشخصی دسترسی بیشتری به این تسهیلات دارند، بعضاً بیش از توان اعتباری خود اقدام به اخذ تسهیلات نمایند و این امر باعث ارتقای زندگی آنان نسبت به افراد مشابهی می شود که چنین دسترسی را ندارند. این امر مشکلاتی را نیز برای بانکها به وجود آورده است که از جمله ی آنها افزایش مطالبات سیستم بانکی است.

۸. **مطالبات غیر جاری:** یکی از مهمترین چالش های سیستم بانکی به ویژه در چند سال اخیر، افزایش حجم مطالبات غیر جاری یا در اصطلاح عام، مطالبات معوق است. افزایش نرخ های سود تسهیلات، رکود ناشی

بانک ها در خصوص عدول از سقف تعیین شده و یا برداشت از حساب بانک ها بابت مابه التفاوت نرخ ارز در معامله ای قطعی، اعمال تسهیلات تکلیفی و اخذ جرایم سنگین اضافه برداشت، همگی از جمله مواردی هستند که امکان ترسیم تصویر روشن برای سیستم بانکی را با هاله ای از ابهام مواجه می کند.

۳. **سودآوری:** در اواخر سال ۱۳۹۰ نرخ سود سپرده های بانکی آزاد اعلام شد و بانک ها نرخ های سود خود را تا سقف ۲۰ درصد افزایش دادند. حال آن که در سمت مقابل یعنی سود تسهیلات، هیچ گونه افزایشی حاصل نشد و بانک ها نیز برای گریز از جرایم اضافه برداشت ۳۴ درصدی بانک مرکزی، از سپرده های با نرخ ۲۰ درصد نیز استقبال کردند که نتیجه ی این امر کاهش اسپرد^۱ بانکی و در نتیجه کاهش سودآوری بانک ها شد.

۴. **بانکداری صنفی:** در سال های اخیر اصناف و گروه های مختلف به بهانه ی عدم کارایی سیستم بانکی در ارائه خدمات مطلوب، رأساً درخواست تأسیس بانک خصوصی کرده و در بسیاری از موارد نیز موفق به اخذ مجوز از بانک مرکزی شده اند.

علت اصلی گرایش به سمت بانکداری صنفی آن است که اصناف مختلف، زمانی که با محدودیت های اعتبارسنجی در اخذ تسهیلات از سیستم بانکی مواجه می شوند، برای عبور از این محدودیت ها از یک سو و امکان تجهیز منابع کم هزینه تر و در نتیجه اخذ وام های ارزان تر از سوی دیگر به فکر تأسیس بانک مختص به خود می افتند.

بانک های صنفی منابع جامعه را صرف تنها یک بخش می کنند که این موضوع ریسک بالایی را متوجه سپرده گذاران می نماید که با مقررات بانک مرکزی نیز مغایرت دارد، یا این که منابع صنف مربوط (یعنی همان سهامداران) را برای اختصاص به خودشان تجهیز می کنند که این موضوع نیز باعث افزایش هزینه های سهامداران می شود و اگر چه در ظاهر تسهیلات ارزان قیمت نصیب آن ها می گردد، اما تجهیز همین منابع توسط سایر بانکها و اختصاص به خود آن ها در قالب وجوه اداره شده و با نرخ دلخواه به راحتی امکان پذیر است، ضمن آن که برای تأسیس بانک صنفی و تخصیص منابع به اعضای صنف، سهامداران مجبور به دور زدن قوانین متعدد بازار پول و سرمایه می شوند، حال آنکه در حالت دوم (وجوه اداره شده)، با هزینه ی کمتر و به صورت قانونمند، این اتفاق صورت می پذیرفت.

۱ در بازار مبادلات ارز، برای هر جفت ارز در هر لحظه دو قیمت متفاوت وجود دارد. یکی قیمتی است که می توان در آن قیمت، خرید انجام داد (این نرخ را Ask گویند) و دیگری قیمتی است که می توان در آن قیمت، فروش انجام داد (این قیمت را Bid گویند) تفاوت این دو قیمت، اسپرد (Spread) نام می گیرد.

معوق مربوط به وام های بالای ۱۰۰ میلیارد ریال است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰، بُعد خانوار کشور ۳,۶ نفر است. حال اگر فرض گرفته شود که کل افرادی که درگیر مطالبات معوق سیستم بانکی هستند، سرپرست خانوار باشند، بایستی اذعان نمود بالغ بر ۲۷ میلیون نفر، یعنی بیش از یک سوم جمعیت کشور درگیر این مطالبات خواهند بود و این بدان معنی است که بایستی تصمیماتی جدی در این خصوص در سطح ملی اتخاذ شود.

مقدمه ای بر تحلیل سیستم بانکی در استان کرمان
استان کرمان علیرغم بهره مندی از قابلیت‌هایی چون زیرساخت های حمل و نقل مناسب، ذخایر معدنی فراوان و متنوع، شهرک ها و نواحی صنعتی، مناطق ویژه اقتصادی، وجود معادن مهم و بزرگ، وجود صنایع بزرگ و مادر، پتانسیل های کشاورزی و نیروگاه های برق موجود و در حال ساخت، از شرایط نامناسب تأمین منابع مالی برای اکثر پروژه های خود رنج می برد.

بررسی های انجام گرفته پیرامون فضای کسب و کار استان کرمان حکایت از آن دارد که مسأله ی تأمین منابع مالی یکی از دغدغه های بزرگ فعالین اقتصادی استان است.^۲

متأسفانه برخی مسئولین اجرایی استان در جلسات مختلف که بحث تأمین منابع مالی (به طور مثال سرمایه در گردش) یک بنگاه اقتصادی مطرح می شود، مقروض بودن بخش خصوصی به ویژه صنعت گران و بازرگانان به سیستم بانکی استان را دلیل این مشکل می دانستند. از این رو در این گزارش به بررسی منابع و مصارف سیستم بانکی استان کرمان پرداخته می شود تا ضمن تحلیل عملکرد آن، به موضوع بررسی وضعیت مطالبات بانکی استان رسیدگی شود. اما قبل از آن به تشریح و معرفی منابع، مصارف و مطالبات سیستم بانکی پرداخته می شود.

منابع سیستم بانکی

منابع سیستم بانکی به دو دسته کلی تقسیم می شود که عبارتند از:

الف) منابع موثر

این منابع شامل حساب های جاری، پس انداز، سپرده های کوتاه مدت و سپرده های بلند مدت می باشد
ب) منابع غیر موثر

از بحران های مالی و اقتصادی در جهان، عدم تعمیق و گسترش بازار سرمایه و بروکراسی های اداری در نظام اداری و قضایی کشور، همگی عوامل افزایش حجم مطالبات غیر جاری بانک ها هستند. در گذشته که بخش اعظم سیستم بانکی دولتی بود، این مشکل چندان نمودی نداشت، اما در دو سال اخیر وقتی که عمده ی بانک ها خصوصی شده اند، به واسطه ی ذخایر مورد نیاز برای مطالبات غیر جاری، سودآوری خود را در خطر دیده، و توجه بیشتری را به این موضوع معطوف نموده اند.

پیامدهای مطالبات غیر جاری

مطالبات غیر جاری بانک ها می تواند منشاء بسیاری از بحران های پولی و مالی باشد و آثار سوء بسیاری بر بانک ها، بخش های مختلف اقتصادی و در ابعاد وسیع تر برای مردم هر کشور ایجاد کند. در شرایط کنونی بعد از بحران پولی و مالی اخیر و بالا بودن مطالبات غیر جاری بانک های کشور، توجه به این مهم اهمیت ویژه ای پیدا کرد.

با توجه به علل مطالبات معوق بانک ها که بعضاً ریشه در ضعف های درونی بانک ها و در بسیاری موارد عوامل بیرونی دارد و حتی عوامل بین المللی بر آن موثر بوده است، تبعات ناشی از این مطالبات بر پیکره ی اقتصاد خواهد نشست.

بنابراین در اینجا به پاره ای از این پیامدها اشاره می شود.

- اخلاص در امر واسطه گری بانک ها
- کاهش سودآوری و کیفیت دارایی بانک ها
- افزایش ریسک اعتباری بانک ها در پرداخت تسهیلات
- اختصاص تسهیلات به فعالیت های غیرمولد و زودبازده
- عدم توانایی مسئولان و سیاست گذاران جهت برنامه ریزی و سیاست گذاری اعتباری سیستم بانکی
- کاهش قدرت وام دهی سیستم بانکی و به تبع آن کاهش سرمایه گذاری در بخش تولید
- کاهش رشد اقتصادی در بلندمدت
- افزایش پایه پولی، نقدینگی و تورم

یکی دیگر از تبعات مطالبات غیر جاری، افزایش بی نظمی های اجتماعی است، چرا که از تعداد ۴۰ میلیون پرونده تسهیلاتی در کشور، حدود ۷ میلیون و ۶۰۰ هزار آن مربوط به مطالبات معوق است، که مبالغ آن از یک میلیون ریال شروع می شود. بخشی از این تسهیلات، خرد است اما بخش دیگری به لحاظ حجم و سهم متفاوت است. همچنین بالغ بر ۵۰ درصد مطالبات

^۲ مطالعه ی جهاد دانشگاهی استان کرمان، «بررسی فضای کسب و کار استان کرمان»، سال ۱۳۹۰

مطالباتی است که بیش از ۶ ماه و کمتر از ۱۸ ماه از تاریخ سررسید یا تاریخ قطع بازپرداخت اقساط آن سپری شده است.

مطالبات مشکوک الوصول

به مطالباتی گفته می شود که بیش از ۱۸ ماه از تاریخ سررسید یا از تاریخ قطعی بازپرداخت اقساط آن سپری شده است.

وجه افتراق «مطالبات غیر جاری» با «مطالبات سوخت شده»
نکته ای که باید در اینجا بدان اشاره نمود تفاوت مطالبات غیر جاری با مطالبات سوخت^۶ شده است. در واقع مطالبات سوخت شده، صرف نظر از تاریخ سررسید، به دلایل متقن از قبیل فوت یا ورشکستگی بدهکار یا علل دیگر قابل وصول نبوده و با رعایت ضوابط مربوط، به عنوان مطالبات سوخت شده تلقی شده است.

محدودیت ها

برای بررسی عملکرد سیستم بانکی در استان کرمان توجه به چند نکته ضروری است:

۱- آمار مربوط به سپرده ها و تسهیلات سیستم بانکی استان کرمان از سه مرجع اعلام می شود، که یکی شبکه ی بانکی استان، دوم، مرکز آمار استان و سوم بانک مرکزی می باشد. اما متأسفانه در آمارهای ارائه شده از سوی این سه مرجع اختلاف وجود دارد. البته این اختلاف در آمارهای شبکه بانکی استان و بانک مرکزی چندان محسوس نیست، اما با آمارهای مرکز آمار استان تفاوت قابل توجهی دارد.

شایان ذکر است، تنها تفاوت در میزان ارقام ارائه شده است، اما در سهم و ترکیب انواع سپرده ها و تسهیلات و حتی محاسبه ی برخی شاخص ها همچون نسبت تسهیلات به سپرده ها یا نسبت مطالبات به تسهیلات، این تفاوت چندان ملموس نیست.

۲- آمار شبکه بانکی استان در این تحقیق مربوط به بانک های ملی، صادرات، ملت، تجارت، سپه، رفاه، مسکن، کشاورزی شمال، کشاورزی جنوب، پست بانک، توسعه صادرات، صنعت و معدن، توسعه تعاون و قرض الحسنه مهر ایران می باشد.

دلیل انتخاب این بانک ها، سهم آنها از مطالب سیستم بانکی استان می باشد، چرا که این بانک ها بیشترین سهم مطالبات و تسهیلات استان کرمان را به خود اختصاص داده اند.

بنابراین در خلال این تحقیق هر کجا صحبت از سیستم بانکی استان کرمان به میان می آید، مقصود بانک های مذکور می باشند.

۳- آمار مربوط به صندوق قرض الحسنه مهر ایران نیز در ردیف

به سایر منابع، منابع غیر موثر اطلاق می گردد که این منابع شامل حساب های سپرده، ضمانت نامه ها، پیش دریافت اعتبارات اسنادی، پیش دریافت بابت معاملات، بستانکاران متفرقه، حواله ها، خالص چک های بانکی فروخته شده، مانده های مطالبه نشده، وجوه اداره شده و مصرف نشده می باشد.

به طور کلی تمامی سرفصل های سمت چپ ترازنامه که ماهیت بستانکاری دارند، منابع بانک تلقی می گردند. به عبارتی سیستم بانکی هنگام ارائه گزارش منابع، صرفاً منابعی را گزارش می کند که از جامعه جذب نموده است.

قابل ذکر است که سرمایه یا حقوق صاحبان سهام نیز منابع بانک ها هستند اما معمولاً در گزارش های بانکی لحاظ نمی شوند.

مصارف سیستم بانکی

مصارف سیستم بانکی نیز در هنگام ارائه گزارش به مانده حساب های تسهیلات، مطالبات، سرمایه گذاری ها و مشارکت ها، بدهکاران، پیش پرداخت ها و اصولاً تمام حساب های با ماهیت بدهکار به استثناء هزینه ها و موجودی های نقد اعم از وجوه نقدی و وجوه نزد سایر بانک ها و بانک مرکزی جزء مصارف هستند.

تنها نکته مهم در هنگام تهیه مصارف این است که تسهیلات باید خالص گزارش شود یعنی باید از مانده تسهیلات، سود سال های آتی کسر گردد.

مطالبات سیستم بانکی

مطالبات به دو گروه «جاری و غیر جاری» تقسیم می شوند. «مطالبات جاری»، مطالباتی است که در سررسید یا حداکثر تا دو ماه پس از آن ایفاد می شوند و «مطالبات غیر جاری»، مطالباتی است که بیش از دو ماه از سررسید بازپرداخت آن ها گذشته باشد.

مطالبات غیر جاری بانک ها تلفیقی از مجموع مطالبات «سررسید گذشته^۳»، «معوق^۴» و «مشکوک الوصول^۵» می باشد، که هر یک از این مطالبات نیز تعریف خاص خود را دارند.

مطالبات سررسید گذشته

مطالباتی است که از تاریخ سررسید بدهی یا تاریخ قطعی بازپرداخت اقساط آن بیش از دو ماه گذشته و از ۶ ماه عدول نکرده است.

مطالبات معوق

- 3 Expired debts
- 4 Out standing debts
- 5 oubtful debts

که متأسفانه به دلیل عدم تمایل بانک ها به ارائه ی آمار منابع و مصارف بخش دولتی، امکان بیان دقیق آن ها به صورت جزئی وجود ندارد، اما به استناد گزارش رئیس شورای هماهنگی بانک های استان کرمان امکان ارائه ی رقم کلی، آن هم فقط مطالبات بخش دولتی وجود دارد که در جای خود بدان پرداخته می شود.

شایان ذکر است بررسی عملکرد سیستم بانکی در استان کرمان در سه بخش مجزا انجام خواهد شد، یکی بررسی منابع که عمده ی آن سپرده ها است، دیگری مصارف که قسمت اعظم آن را تسهیلات در بر می گیرد و بخش سوم مطالبات می باشد.

بانک های استان قرار گرفته است، چرا که اولاً آمار مدون و مشخصی دارد، دوماً مورد تایید بانک مرکزی می باشد و سوماً ارقام مربوط به سپرده، تسهیلات و مطالبات این صندوق در روند تحقیق تأثیر چندانی ندارد و نتایج مطالعه را دچار تورش نمی کند.

۴- به دلیل عدم دسترسی به آمار ۵ ساله ی اخیر سیستم بانکی، به ناچار از اطلاعات و آمار مربوط به دو سال اخیر یعنی ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ استفاده می شود.

۵- آماري که در این تحقیق به شکل تخصصی ارائه می شود مربوط به منابع، مصارف، و همچنین مطالبات بخش خصوصی یا مردمی است

بخش اول

بررسی وضعیت سپرده های سیستم بانکی استان سال ۱۳۹۰

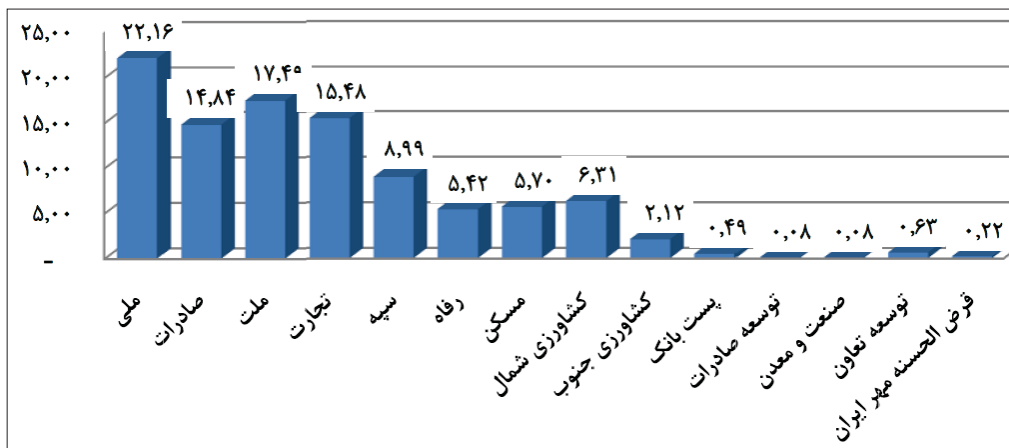
کل سپرده های مردمی یا بخش خصوصی سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۰ حدود ۷۰۹۶۹ میلیارد ریال می باشد که نسبت به سال ۱۳۸۹ به میزان ۶۴۶۹۹ میلیارد ریال، رشدی معادل ۹،۶۹ درصد را تجربه کرده است. بانک ملی ایران در جذب سپرده های بانکی استان به علت اعتبار و قدمت زیادی که دارد پیشتاز بوده و بیشترین سهم یعنی ۲۲،۱۶ درصد را به خود اختصاص داده است.

بانک ملت با سهم ۱۷،۴۹ درصد و تجارت و صادرات با سهم های ۱۵،۴۸ درصد و ۱۴،۸۴ درصد پس از بانک ملی قرار می گیرند. قابل ذکر است ترکیب فوق نسبت به سال قبل یعنی ۱۳۸۹ تغییر چندانی نداشته است.

کمترین سهم جذب سپرده ها در سیستم بانکی استان کرمان نیز متعلق به دو بانک توسعه صادرات و صنعت و معدن با سهم های مشترک ۰،۰۸ درصد می باشد.

در نمودار زیر سهم هر بانک از کل سپرده های استان کرمان در سال ۱۳۹۰ مشخص شده است.

➤ سهم بانک های مختلف استان کرمان از کل سپرده های بانکی در سال ۱۳۹۰

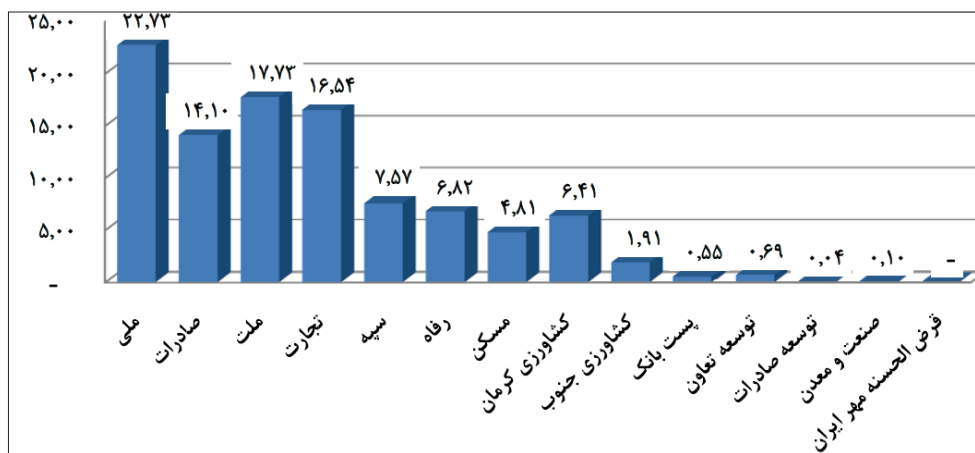

□ مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

سال ۱۳۹۱

در سال ۱۳۹۱ نیز کل سپرده های سیستم بانکی استان کرمان ۹۰۸۳۳ میلیارد ریال می باشد که نسبت به سال قبل با رقم ۷۰۹۶۹ میلیارد ریال رشد نسبتاً خوب ۲۷,۹ درصد را تجربه کرده است. در این سال کما فی السابق بانک های ملی، ملت، تجارت و صادرات با سهم های ۲۲,۷۲ درصد، ۱۷,۷۳ درصد، ۱۶,۵۴ درصد و ۱۴,۱۰ درصد بیشترین سهم و بانک های صنعت و معدن و توسعه صادرات با ارقام به ترتیب ۰,۱ درصد و ۰,۰۴ درصد کمترین سهم را از سپرده ها به خود اختصاص داده اند. در نمودار زیر بیشترین و کمترین سهم سپرده های بانک ها، در سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱ مشخص شده است.

سهم بانک های مختلف استان کرمان از کل سپرده های بانکی در سال ۱۳۹۱

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

سپرده های سیستم بانکی استان کرمان طی دوره ۹۱-۱۳۹۰ (میلیارد ریال)

بانک ها	۱۳۹۰		۱۳۹۱		نرخ رشد سپرده ها ۱۳۹۰-۱۳۹۱
	کل	سهم	کل	سهم	
ملی	۲۰۶۴۳	۲۲,۷۳	۱۵۷۲۹	۲۲,۱۶	۳۱,۲۵
صادرات	۱۲۸۱۰	۱۴,۱۰	۱۰۵۲۹	۱۴,۸۴	۲۱,۶۷
ملت	۱۶۱۰۸	۱۷,۷۳	۱۲۴۱۰	۱۷,۴۹	۲۹,۸۰
تجارت	۱۵۰۲۰	۱۶,۵۴	۱۰۹۸۳	۱۵,۴۸	۳۶,۷۶
سپه	۶۸۷۹	۷,۵۷	۶۳۷۹	۸,۹۹	۷,۸۳
رفاه	۶۱۹۴	۶,۸۲	۳۸۴۳	۵,۴۲	۶۱,۱۸
مسکن	۴۳۶۵	۴,۸۱	۴۰۴۲	۵,۷۰	۷,۹۶
کشاورزی کرمان	۵۸۲۷	۶,۴۱	۴۴۷۸	۶,۳۱	۳۰,۱۲
کشاورزی جنوب	۱۷۳۱	۱,۹۱	۱۵۰۸	۲,۱۲	۱۴,۸۰
پست بانک	۴۹۹	۰,۵۵	۳۴۷	۰,۴۹	۴۳,۹۸
توسعه تعاون	۶۲۷	۰,۶۹	۴۴۹	۰,۶۳	۳۹,۶۴
توسعه صادرات	۳۹	۰,۰۴	۶۰	۰,۰۸	-۳۵,۸۲
صنعت و معدن	۹۲	۰,۱۰	۵۴	۰,۰۸	۷۰,۸۲
قرض الحسنه مهر ایران	۰	-	۱۵۸	۰,۲۲	-۱۰۰
جمع کل	۹۰۸۳۴	۱۰۰	۷۰۹۶۹	۱۰۰	۲۷,۹۹

در جدول مقابل میزان سپرده های سیستم بانکی استان کرمان طی دوره ۹۱-۱۳۹۰ مشخص شده است که علاوه بر مشخص کردن سهم هر بانک، نرخ رشد آن مشخص شده است.

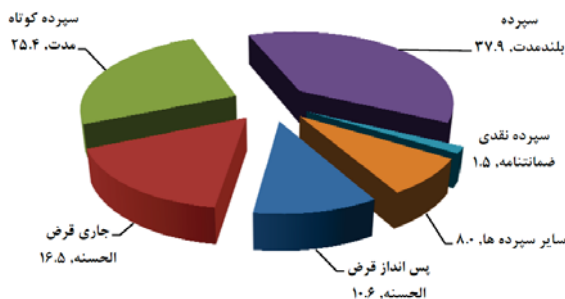
مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

مدت، سپرده ی اتباع خارجی، گواهی سپرده بلندمدت و کوتاه مدت و غیره.

ترکیب و سهم سپرده های سیستم بانکی در سال ۱۳۹۰
تحلیل ترکیب سپرده های سیستم بانکی در استان کرمان می تواند نشان دهنده ی رفتار مشتریان بانک و ساکنین استان نسبت به وضعیت اقتصادی باشد. از طرف دیگر به نوعی نشان دهنده ی عملکرد سیستم بانکی استان در جذب انواع سپرده ها نیز می باشد.

در سال ۱۳۹۰ از مجموع ۷۰۹۶۹ میلیارد ریال سپرده های سیستم بانکی در استان کرمان، ۳۷،۹ درصد به سپرده های بلندمدت، ۲۵،۴ درصد به سپرده های کوتاه مدت، ۱۶،۵ درصد به جاری قرض الحسنه، ۱۰،۶ درصد به پس انداز قرض الحسنه، ۸ درصد سایر سپرده ها و ۱،۵ درصد سپرده های نقدی تعلق داشته است. در واقع بیشترین سهم سپرده ها مربوط به سپرده های بلندمدت و پس از آن سپرده های کوتاه مدت می باشد. در نمودار زیر ترکیب سپرده های سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۰ مشخص شده است.

ترکیب و سهم سپرده های سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۰

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

ترکیب و سهم سپرده های سیستم بانکی در سال ۱۳۹۱
ترکیب سپرده های سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ تغییر چندانی به لحاظ رتبه بندی نکرده است و تنها رقم آنها تغییر اندکی داشته است. در سال ۱۳۹۱ نیز بیشترین سهم سپرده های بانکی مربوط به سپرده های بلندمدت با سهم ۳۷،۳ درصد می باشد که نسبت به سال قبل ۰،۶ واحد کاهش یافته است، سپرده های کوتاه مدت با سهم ۲۹ درصد در رتبه ی دوم قرار گرفته و نسبت به سال قبل سهم آنها ۳،۶ واحد افزایش یافته است، رتبه ی سوم

سوالی که در اینجا به وجود می آید این است، ترکیب سپرده های مردمی یا خصوصی در سیستم بانکی استان کرمان چگونه است، و طی دو سال اخیر چه تغییری در این ترکیب ایجاد شده است؟
برای پاسخ به سوال مذکور ابتدا بایستی انواع سپرده های سیستم بانکی را معرفی و تشریح نمود. انواع سپرده های سیستم بانکی به شرح زیر می باشد:

۱- سپرده ی پس انداز قرض الحسنه
به سپرده ای که به منظور ترویج سنت حسنه ی قرض و رفع حوائج مردم و همچنین رونق شکوفایی اقتصادی ایجاد می شود، اطلاق می گردد.

۲- سپرده جاری قرض الحسنه
حسابی که به موجب آن قرارداد منعقد شده بین بانک و متقاضی (اشخاص حقیقی یا حقوقی)، افتتاح شده و بانک به موجب چک یا دستور کتبی صاحب حساب، تا میزان موجودی حساب را یک جا یا به دفعات پرداخت، یا منتقل می کند. در متون اقتصادی از آن به عنوان سپرده ی دیداری^۱ یاد می شود.

۳- سپرده ی کوتاه مدت
به سپرده ای اطلاق می شود که سپرده گذار می تواند بدون در نظر گرفتن مدت، وجوه خود را به حساب واریز و از آن برداشت نماید و همچنین از سود علی الحساب تعیین شده برای آن بهره مند گردد.

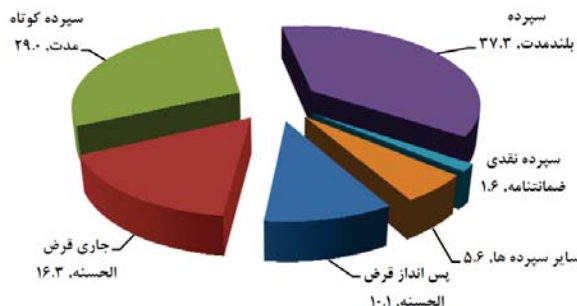
۴- سپرده بلندمدت
به سپرده ای اطلاق می گردد که سپرده گذار طی یک قرارداد بلندمدت به بانک حق وکالت می دهد تا از سپرده ی وی در فعالیت های مشروع و قانونی استفاده نمایند که پس از کسر حق الوکاله ی خود به تناسب مبلغ، از منافع حاصله برداشت نماید.

۵- سپرده ی نقدی ضمانتنامه
ضمانت نامه بانکی، تعهد غیر قابل برگشت یک بانک به پرداخت وجه مورد ضمانت است که، در صورت عدم ایفای قرارداد توسط یک شخص ثالث مورد استفاده قرار می گیرد. در واقع سیستم بانکی با در اختیار گرفتن حداقل ۱۰ درصد وجه مذکور برای خود درآمدزایی می کند.

۶- سایر سپرده ها
به سپرده هایی که بانک ها برای جذب مشتریان خاص خود ارائه می دهند، اطلاق می گردد. مثل سپرده های ویژه کوتاه مدت و بلند

۱ به سپرده هایی که با صدور چک برای افراد قابل برداشت است، سپرده دیداری گویند، در مقابل سپرده ی غیر دیداری وجود دارد که همان شبه پول است. در واقع انواع حساب های قرض الحسنه، و سپرده های مدت دار یک تا چند سال را اصطلاحاً سپرده غیر دیداری گویند.

ترکیب و سهم سپرده های سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان- محاسبات تحقیق

مربوط به سپرده ی جاری قرض الحسنه می باشد که سهم ۱۶,۳ درصدی را به خود اختصاص داده و نسبت به سال قبل تنها ۰,۲ واحد کاهش داشته است. پس انداز قرض الحسنه با سهم ۱۰,۱ درصد در رتبه ی بعدی قرار میگیرد که نسبت به سال قبل ۰,۵ واحد کاهش داشته است. سایر سپرده ها نیز سهم ۵,۶ درصد را در سال ۱۳۹۱ به خود اختصاص داده که آن هم نسبت به سال قبل ۲,۴ واحد کاهش داشته است. در نهایت نیز سپرده های نقدی ضمانت نامه قرار دارد که سهم ۱,۶ درصد را به خود اختصاص داده است و نسبت به سال قبل ۰,۱ واحد افزایش داشته است. در نمودار مقابل سهم سپرده های سیستم بانکی در استان کرمان سال ۱۳۹۱ مشخص شده است.

بیشترین نرخ رشد سپرده های سیستم بانکی مربوط به سپرده های کوتاه مدت با رقم ۴۶,۳۱ درصد و پس از آن سپرده های نقدی ضمانت با نرخ ۳۴,۴۹ درصد می باشد. کمترین نرخ رشد مثبت این سپرده ها نیز مربوط به پس انداز قرض الحسنه با رقم ۲۲,۲۸ درصد می باشد. در جدول زیر ارقام مربوط به سپرده ی بانکی استان کرمان و نرخ رشد آن در دوره ی ۹۱-۱۳۹۰ مشخص شده است.

ترکیب و سهم سپرده های سیستم بانکی استان کرمان در دوره ۹۱-۱۳۹۰ (میلیارد ریال)

انواع سپرده ها	۱۳۹۰		۱۳۹۱	
	سهم	کل	سهم	کل
پس انداز قرض الحسنه	۱۰,۶	۷,۵۳۷	۱۰,۱	۹,۲۱۶
جاری قرض الحسنه	۱۶,۵	۱۱,۷۴۴	۱۶,۳	۱۴,۸۴۹
سپرده کوتاه مدت	۲۵,۴	۱۸,۰۰۳	۲۹,۰	۲۶,۳۴۱
سپرده بلند مدت	۳۷,۹	۲۶,۹۳۰	۳۷,۳	۲۳,۸۹۲
سپرده نقدی ضمانتنامه	۱,۵	۱,۰۴۷	۱,۶	۱,۴۰۹
سایر سپرده ها	۸,۰	۵,۷۰۵	۵,۶	۵,۱۲۴
جمع کل سپرده ها	۱۰۰	۷۰,۹۶۹	۱۰۰	۹۰,۸۳۳

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان- محاسبات تحقیق

همان طور که در جدول بالا ملاحظه می کنید در سال ۹۰ و ۹۱ سهم سپرده های بلندمدت و کوتاه مدت بانکی بیشتر از سایر سپرده ها می باشد و از طرف دیگر نرخ رشد مربوط به این دو نیز قابل توجه است، که این بدان معناست در استان کرمان گرایش به سرمایه گذاری های با ریسک پایین یا حفظ ارزش پول وجود دارد که البته در ادامه ی بحث به طور مفصل بدان پرداخته می شود.

جمع بندی بخش اول: تحلیل روند سپرده ها

بررسی ها نشان می دهد که مردم استان کرمان هنوز اعتماد بیشتری نسبت به بانک های دولتی در مقابل بانک های خصوصی دارند. با وجودی که منشأ بزرگترین فساد کشور یعنی اختلاس ۳ هزار میلیارد تومانی در این بانک ریشه داشت و برای همگان محرز شد، همچنان این بانک در بین مردم استان کرمان مورد وثوق می باشد. البته بانکهای خصوصی استان که تقریباً در شرایط رقابتی قرار

تا اینجا به طور دقیق وضعیت سیستم بانکی استان کرمان طی دو سال اخیر مورد ارزیابی و بررسی قرار گرفت، بنابراین جا دارد نتایج حاصل از بررسی این بخش به صورت مبسوط و طی بندهای زیر مشخص شود.
۱- بانک ملی ایران تقریباً تنها بانکی است که هنوز کاملاً دولتی مانده است و مدیریت بخش دولتی بر آن سایه افکنده است. اما با این وجود

گرفته اند، امکانات، تسهیلات و خدمات گسترده ای به مشتریان خود ارائه کرده اند، اما هنوز هم نتوانسته اند نظر مردم را حداقل به اندازه بخش دولتی جلب نمایند و این آسبگی است که بخش خصوصی بایستی آن را شناسایی و در صدد حل آن برآید.

به نظر می رسد به دلیل فاصله ی زیادی که بخش خصوصی در ایران و در استان کرمان نسبت به مفاهیمی چون سرمایه اجتماعی و مسئولیت اجتماعی دارد نتوانسته است پشتیبانی مردم را به دست آورد. مطمئناً تا زمانی که بخش خصوصی پشتیبانی مردمی نداشته باشد در هیچ عرصه ای نمی تواند موفق بشود.

۲- امروزه تقریباً اکثر کشورهای در حال توسعه، تقویت بخش صنعت را به عنوان مسیر توسعه ی کشور خود برگزیده اند، و تجارب کشورهای توسعه یافته ای چون انگلیس، ژاپن، مالزی، آمریکا و غیره بر این موضوع صحت می گذارد. در کشور ایران هنوز وفاق چندانی برای تعیین مسیر توسعه به وجود نیامده است. برخی بر طبل تقویت صنعت و استخراج معدن، برخی بر طبل تقویت بخش کشاورزی و برخی دیگر بر طبل تقویت هر دو برای رسیدن به توسعه می کوبند. در واقع تا زمانی که اجماعی کلی بر سر این موضوع به وجود نیاید، همچنان سردرگمی در کشور باقی می ماند.

خوشبختانه این موضوع تا حدی در استان کرمان حل شده است. حداقل اسناد بالا دستی و برنامه پنجم توسعه ی استان کرمان این را نشان می دهد که مسیر توسعه ی استان بایستی از راه تقویت بخش صنعت با تکیه به پتانسیل های معدنی و برخی محصولات کشاورزی باشد.

یعنی از محصولات استخراج شده در برخی از معادن استان کرمان که به بهشت معادن مشهور است و برخی محصولات کشاورزی استان مثل پسته و خرما که در آن ها حرفی برای گفتن در سطح جهان وجود دارد، به عنوان بهانه ای برای تقویت بخش صنعت استفاده شود که در نهایت از سرریز این بخش در سایر بخش ها بتوان به توسعه ی متوازن و همگن در استان رسید. البته ناگفته نماند در توسعه، واژه ی رسیدن معنی نمی دهد، توسعه یعنی رفتن، یعنی شدن، یعنی تحرک، فعالیت و گسترش.

بنابراین در این شرایط حداقل انتظار این است که بانک صنعت و معدن برنامه ی ویژه ای برای جذب نقدینگی های مردم داشته باشد و در این مسیر توفیق یابد. متأسفانه آمار و ارقام طی دو سال اخیر نشان می دهد که بانک صنعت و معدن ضعیف ترین عملکرد را داشته است.

البته نمی توان تنها بانک و مدیریت بانک صنعت و معدن را در این موضوع مقصر دانست، چرا که مردم کرمان چندان اطمینانی به رونق بخش صنعت در این استان تاکنون از خود نشان نداده اند.

زمانی که مردم، شهرک های صنعتی استان را شهرک سوله ها می نامند و از این موضوع اطلاع دارند که تنها حدود ۲۵ درصد این شهرک ها، آن هم در حالت خوش بینانه فعالیت دارند، دیگر نمی توانند دل در گرو صنعت استان داشته باشند. در واقع چند گروه در این اتفاق نامیمون دخیل هستند که عبارتند از: دولت محلی، رسانه ها، بانک ها، بخش خصوصی و دستگاه قضایی.

بنابراین میزان سپرده های بانک صنعت و معدن به عنوان شاخص ارزیابی عملکرد، در جذب نقدینگی رایج در جامعه، می تواند زنگ خطری در گوش مسئولین استان باشد که بایستی توجه جدی به آن بشود.

۳- آمار و ارقام حکایت از آن دارد که مردم استان کرمان گرایش زیادی به سرمایه گذاری های کم ریسک دارند. در واقع بالا بودن سهم سپرده های بلندمدت و کوتاه مدت بانک های استان کرمان حداقل به این موضوع اشاره دارد. اما چند مطلب دیگر از این ترکیب سپرده ها استنباط می شود.

یکی این که مردم برای سرمایه گذاری در استان به بخش دولتی بیشتر از بخش خصوصی اعتماد دارند.

دوم این که مردم به دلیل شرایط نامساعد اقتصادی، قدرت ریسک پذیری پایینی برای سرمایه گذاری دارند و این یعنی اعتقاد به مفاهیم کارآفرینی و خوداشتغالی در استان وجود ندارد، یا اگر دارد بسیار نادر و کم رنگ است.

سوم این که مردم، در شرایط فعلی بخش صنعت و معدن، کشاورزی و صادرات را برای سرمایه گذاری به دلیل مشکلات بسیار زیادی که دارند، انتخاب نمی کنند و بیشتر گرایش به سرمایه گذاری در زمین و مسکن دارند، چرا که ریسک سرمایه گذاری در این فعالیت ها بسیار پایین است.

چهارم، اگر ارقام مربوط به سپرده های پس انداز قرض الحسنه و جاری قرض الحسنه در دو سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۰ با یکدیگر جمع شوند، سهم این دو با هم از کل سپرده های استان در سال ۱۳۹۰ برابر با ۲۷،۱ درصد و در سال ۱۳۹۱ برابر با ۲۶،۴ درصد می شود که رقم قابل توجهی است (یعنی بیش از یک چهارم کل سپرده ها). حال اگر سهم سپرده های کوتاه مدت به آن دو اضافه گردد، این سهم در سال ۱۳۹۰ برابر ۵۲،۵ و در سال ۱۳۹۱ برابر ۵۵،۵ درصد می شود. حال این ارقام

چه معنایی دارند؟

در واقع هر چه مردم تمایل داشته باشند دارایی های با قدرت نقد شوندگی بالا را نزد خود نگهداری کنند، بدان معناست که نسبت به شرایط اقتصادی اعتماد کمتری دارند، یا به عبارتی نوسانات اقتصادی و شرایط تورمی، نگهداری پول در سیستم بانکی به صورت بلندمدت را غیر منطقی می کند و اینجاست که بازارهای غیر مولدی چون سکه و دلار رونق کاذب و حباب گونه می گیرند.

متأسفانه در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۵۲ درصد دارایی مردم قدرت نقدشوندگی بالایی دارد، که در سال ۱۳۹۱ این رقم به ۵۵٫۵ درصد افزایش یافته است. این نشان می دهد شرایط بحرانی اقتصاد از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۱ وخیم تر شده و قاعدتاً مردم تمایل بیشتری برای حضور در بازار غیر مولد دارند. بنابراین بهبود فضای کسب و کار، کنترل نرخ تورم و کنترل نرخ ارز شاید از جمله اقدامات مهمی باشد که بتواند ترکیب فوق را به هم زده و گرایش مردم به سرمایه گذاری های بلندمدت، مولد یا تولیدی را بالاتر ببرد.

بخش دوم

بررسی وضعیت تسهیلات سیستم بانکی در استان سال ۱۳۹۰

همان طور که قبلاً بیان گردید مصارف سیستم بانکی تنها محدود به تسهیلات آن نیست، اما از مهمترین آن ها محسوب می شود. آمار و ارقام نشان می دهد که تا پایان سال ۱۳۹۰ حدود ۷۳،۱۴۰ میلیارد ریال تسهیلات توسط سیستم بانکی استان کرمان به بخش خصوصی یا مردمی پرداخت شده است.

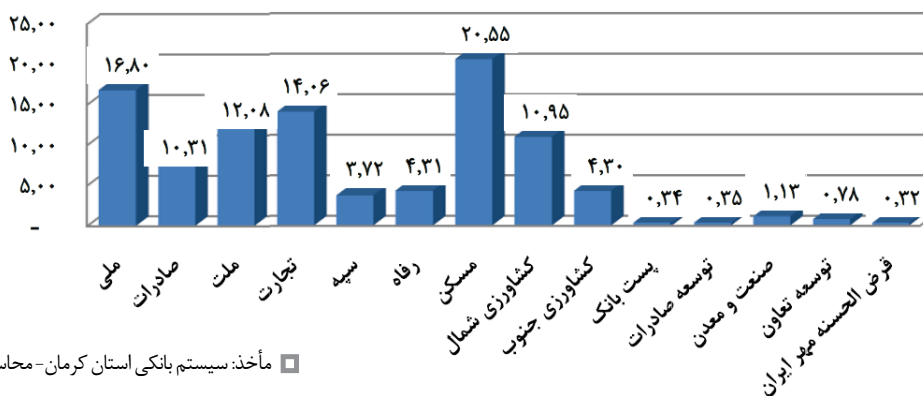
همان طور که در نمودار زیر مشخص می شود بیشترین تسهیلات

۴- نرخ رشد ۷۰٫۸ درصدی سپرده های بانک صادرات، رشد ۱۴٫۸ درصدی و ۳۰٫۱ درصدی سپرده های بانک های کشاورزی جنوب و شمال و رشد ۷٫۹ درصدی سپرده های بانک مسکن طی دو سال اخیر، حداقل نشان می دهد عملکرد این بانک ها در جلب سپرده ها فارغ از میزان آن، مطلوب بوده است.

این احتمال نیز وجود دارد که شاید مردم نسبت به فعالیت های مرتبط با این بانک ها خوش بین تر شده باشند. اما متأسفانه رشد (۳۵٫۸-) درصدی سپرده های بانک توسعه صادرات، امیدواری نسبت به عملکرد بانک صادرات و به نوعی تقویت بخش صادرات را کم رنگ می کند. البته ناگفته نماند نمی توان با رشد سپرده های هر بانک این نتیجه را گرفت که فعالیت های مرتبط با آن بانک رونق پیدا کرده است، بلکه می تواند بدین معنا باشد که سیستم مدیریتی این بانک از طرق مختلف موفق به جذب سپرده های متعدد به سمت این بانک شده است. اما به هر ترتیب می توان از ترکیب منابع مالی استان تا حدی پی به نگرش سیستم مدیریتی و نگاه کوتاه مدت و بلندمدت مردم آن استان یا کشور برد.

با سهم پرداخت تسهیلات سیستم بانکی استان کرمان مربوط به بانک مسکن با سهم ۲۰٫۵۵ درصد، پس از آن بانک ملی با سهم ۱۶٫۸ درصد و بانک تجارت با سهم ۱۴٫۰۶ درصد می باشد. همچنین کمترین سهم تسهیلات به صندوق قرض الحسنه مهر ایران، پست بانک و توسعه صادرات با سهم های به ترتیب ۰٫۳۲ درصد، ۰٫۳۴ درصد، ۰٫۳۵ درصد، ۰٫۳۲ درصد و ۰٫۳۲ درصد تعلق گرفته است.

سهم هر بانک از پرداخت تسهیلات در سیستم بانکی استان کرمان سال ۱۳۹۰

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

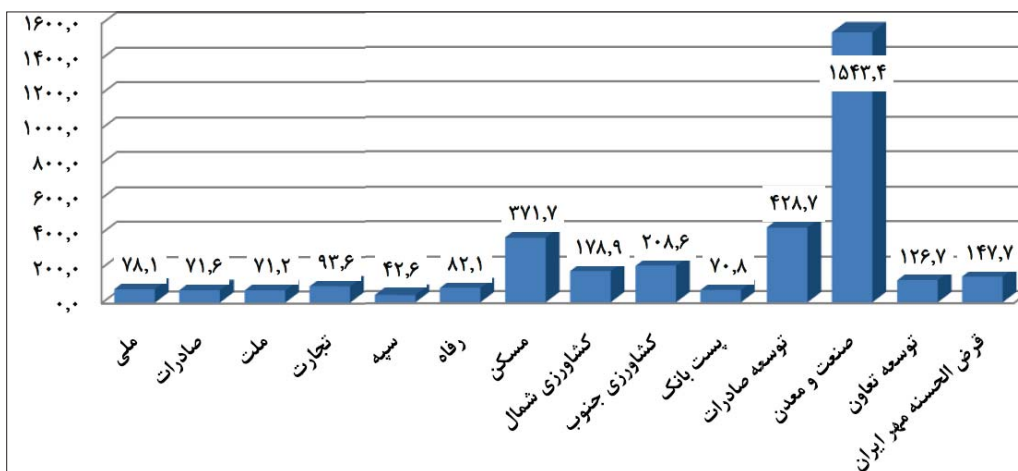
شاخص نسبت تسهیلات به سپرده ها در سال ۱۳۹۰

البته این نسبت بین بانک های استان متفاوت می باشد. به طور مثال این شاخص برای بانک صنعت و معدن ۱۵۴۳٫۴ درصد است و پس از آن برای بانک توسعه صادرات ۴۲۸٫۷ درصد و برای بانک مسکن ۳۷۱٫۷ درصد می باشد. به عبارت دیگر بانک صنعت و معدن تا ۱۵٫۴ برابر، بانک توسعه صادرات تا ۴٫۲ برابر و بانک مسکن تا ۳٫۷ برابر سپرده های خود، تسهیلات پرداخت کرده اند. البته تحلیل پیرامون این عملکرد، در انتهای همین بخش انجام می گیرد.

شایان ذکر است این شاخص برای بانک های ملی، صادرات، ملت، سپه و پست بانک استان نیز از مرز ۸۰ درصد تجاوز نکرده است. در نمودار زیر شاخص نسبت تسهیلات به سپرده های استان کرمان در سال ۱۳۹۰ مشخص شده است.

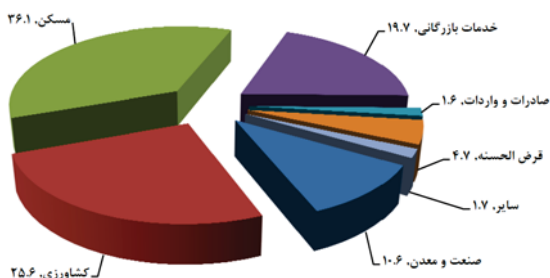
شاخص نسبت تسهیلات به سپرده ها نشان می دهد، در سیستم بانکی استان چه سهمی از سپرده ها، به تسهیلات تعلق گرفته است. اگر رقم محاسبه شده ی شاخص ۱۰۰ باشد بدان معنی است که سیستم بانکی معادل کل سپرده های خود تسهیلات پرداخت کرده است. هر چه این شاخص از ۱۰۰ کمتر باشد نشان می دهد در این سیستم میزان تسهیلات کمتر از سپرده ها و اگر بیشتر از ۱۰۰ باشد نشان می دهد میزان تسهیلات از سقف سپرده ها نیز بیشتر بوده و فراتر رفته است. شاخص مذکور برای استان کرمان در سال ۱۳۹۰ رقم ۱۰۳٫۱ درصد را نشان می دهد. یعنی سیستم بانکی استان کرمان تنها ۳٫۱ درصد بیشتر از سقف سپرده های خود را به بخش خصوصی تسهیلات پرداخت کرده است.

شاخص نسبت تسهیلات به سپرده های سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۰

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

ترکیب پرداخت تسهیلات سیستم بانکی در استان کرمان سال ۱۳۹۰

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

سهم و ترکیب تسهیلات سیستم بانکی در سال ۱۳۹۰

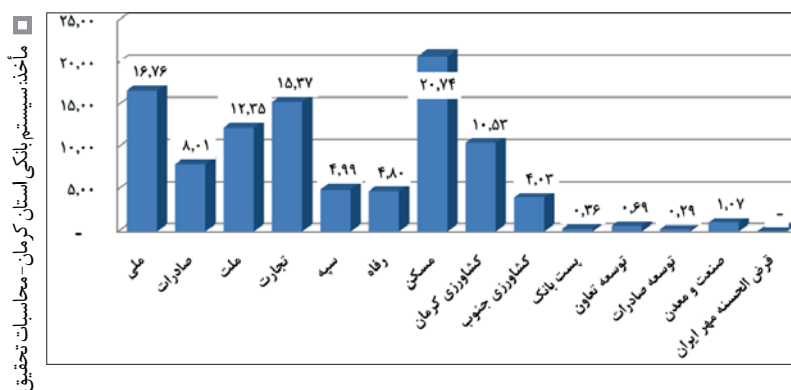
در سال ۱۳۹۰ از مجموع ۷۳۱۴۰ میلیارد ریالی که بابت تسهیلات به بخش خصوصی در استان کرمان پرداخت شده است، بخش مسکن با سهم ۳۶٫۱ درصد، کشاورزی ۲۵٫۶ درصد و خدمات بازرگانی با سهم ۱۹٫۷ درصد بیشترین سهم را به خود اختصاص داده اند. در مقابل تنها ۱٫۶ درصد تسهیلات به صادرات و واردات اختصاص یافته است. در نمودار زیر سهم و ترکیب پرداخت تسهیلات به فعالیت های مختلف در سال ۱۳۹۰ مشخص شده است.

سال ۱۳۹۱

یعنی ۱۳۹۰ رشد ۵۸,۷ درصد، در تجارت ۲۹,۳ درصد و پست بانک ۲۷,۳ درصد داشته است. در واقع بیشترین رشد تسهیلات مربوط به سه بانک مذکور می باشد. کمترین نرخ رشد مذکور نیز مربوط به تسهیلات بانک توسعه تعاون و کشاورزی جنوب با نرخ های به ترتیب ۴,۶ درصد و ۱۰,۹ درصد می باشد. هم چنین بانک های صادرات و توسعه صادرات نرخ های رشد (۸,۱-) درصد و (۲,۷-) درصد در پرداخت تسهیلات تجربه کرده اند. در نمودار زیر سهم هر بانک از پرداخت تسهیلات در سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱ مشخص شده است.

میزان تسهیلات پرداختی سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱ با رشد ۱۸,۳ درصدی نسبت به سال قبل، به رقم ۸۶۴۹۵ میلیارد ریال رسیده است. در این سال همچنان بانک مسکن بیشترین سهم با رقم ۲۰,۷۴ درصد و پس از آن بانک ملی و تجارت با سهم های به ترتیب ۱۶,۷۶ درصد و ۱۵,۳۷ درصد بیشترین سهم را به خود اختصاص داده اند. بانک توسعه صادرات و پست بانک نیز با سهم های ۰,۲۹ درصد و ۰,۳۶ درصد کمترین مقدار را به خود اختصاص داده اند. شایان ذکر است پرداخت تسهیلات در بانک سپه نسبت به سال قبل

سهم هر بانک از پرداخت تسهیلات در سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱

میزان و سهم بانک ها از پرداخت تسهیلات در سیستم بانکی استان کرمان طی دوره ۹۱-۱۳۹۰ (میلیارد ریال)

بانک ها	۱۳۹۰		۱۳۹۱		نرخ رشد تسهیلات
	سهم	تسهیلات	سهم	تسهیلات	
ملی	۱۶,۸۰	۱۲,۲۸۸	۱۶,۷۶	۱۴,۴۹۴	۱۷,۹
صادرات	۱۰,۳۱	۷,۵۴۲	۸,۰۱	۶,۹۳۰	-۸,۱
ملت	۱۲,۰۸	۸,۸۳۶	۱۲,۳۵	۱۰,۶۸۴	۲۰,۹
تجارت	۱۴,۰۶	۱۰,۲۸۲	۱۵,۳۷	۱۳,۲۹۴	۲۹,۳
سپه	۳,۷۲	۲,۷۱۹	۴,۹۹	۴,۳۱۷	۵۸,۷
رفاه	۴,۳۱	۳,۱۵۶	۴,۸۰	۴,۱۵۶	۳۱,۷
مسکن	۲۰,۵۵	۱۵,۰۲۹	۲۰,۷۴	۱۷,۹۴۲	۱۹,۴
کشاورزی کرمان	۱۰,۹۵	۸,۰۱۲	۱۰,۵۳	۹,۱۰۶	۱۳,۷
کشاورزی جنوب	۴,۳۰	۳,۱۴۵	۴,۰۳	۳,۴۸۶	۱۰,۹
پست بانک	۰,۳۴	۲۴۵	۰,۳۶	۳۱۳	۲۷,۳
توسعه تعاون	۰,۷۸	۵۶۹	۰,۶۹	۵۹۵	۴,۶
توسعه صادرات	۰,۳۵	۲۵۸	۰,۲۹	۲۵۱	-۲,۷
صنعت و معدن	۱,۱۳	۸۲۷	۱,۰۷	۹۲۷	۱۲,۱
قرض الحسنه مهر ایران	۰,۳۲	۲۲۴	-	-	-
جمع کل	۱۰۰	۷۳,۱۴۱	۱۰۰	۸۶,۴۹۵	۱۸,۳

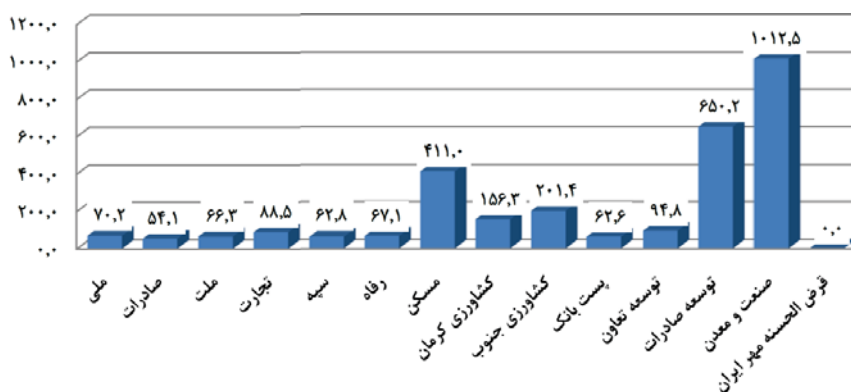
در جدول مقابل میزان تسهیلات و سهم هر بانک از پرداخت تسهیلات در سیستم بانکی استان کرمان طی دوره ۹۱-۱۳۹۰ مشخص شده است.

شاخص نسبت تسهیلات به سپرده های بانکی در سال ۱۳۹۱

به ۱۰۱۲,۵ درصد کاهش یافته است، یا در توسعه صادرات از ۴۲۸,۷ درصد به ۶۵۰,۲ درصد افزایش یافته است. اما نکته ی قابل توجه این است که این شاخص بین بانک های ملی، صادرات، تجارت، رفاه و پست بانک نه تنها افزایش نداشته بلکه کاهش هم داشته است، و دیگر اینکه در بین بانک های مذکور (به جزء بانک تجارت) این شاخص از مرز ۷۰ درصد فراتر نرفته است. این نشان می دهد بانک های مذکور نسبت به پرداخت تسهیلات رغبت کمتری پیدا کرده اند. در نمودار زیر شاخص نسبت تسهیلات به سپرده های بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱ مشخص شده است.

این شاخص در استان کرمان از رقم ۱۰۳,۱ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۹۵,۲ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است. به عبارت دیگر در سال ۱۳۹۱ میزان تسهیلات سیستم بانکی استان کرمان نه تنها از سقف سپرده ها عبور نکرده بلکه حتی به سقف مذکور نرسیده است. به عبارت دیگر میزان تسهیلات پرداختی به بخش خصوصی از سقف سپرده های آن ها تجاوز نکرده است. شایان ذکر است این شاخص در سال ۱۳۹۱ در بین بانک های استان، تقریباً همان ترکیب سال ۱۳۹۰ را حفظ کرده و تنها تا حدودی رقم مربوط به آنها تغییر کرده است. به طور مثال این شاخص در بانک صنعت و معدن از ۱۵۴۳,۴ درصد

نسبت تسهیلات به سپرده های بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱

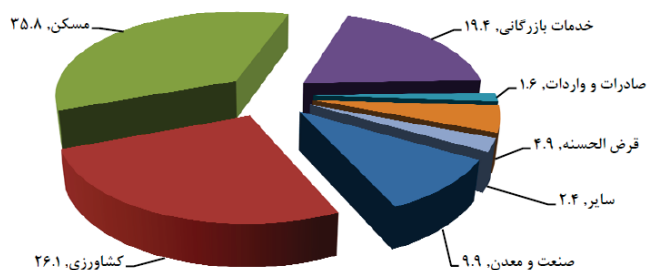
مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

سهم و ترکیب تسهیلات سیستم بانکی در سال ۱۳۹۱

و واردات با سهم ۱,۶ درصد کمترین سهم را به خود اختصاص داده اند. در نمودار زیر ترکیب تسهیلات بخش های مختلف استان کرمان در سال ۱۳۹۱ مشخص شده است.

از مجموع ۸۶۴۹۵ میلیارد ریال تسهیلات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱، بخش مسکن با سهم ۳۵,۸ درصد و پس از آن بخش کشاورزی با سهم ۲۶,۱ درصد، بیشترین مقدار و بخش صادرات

ترکیب تسهیلات بخش های مختلف استان کرمان در سال ۱۳۹۱

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

سایر تسهیلات از ۱,۷ درصد به ۲,۴ درصد افزایش یافته است. همچنین سهم تسهیلات بخش صادرات و واردات بدون تغییر در رقم ۱,۶ درصد باقی مانده است.

در جدول زیر سهم، ترکیب و نرخ رشد تسهیلات سیستم بانکی استان کرمان در دوره ۹۱-۱۳۹۰ مشخص شده است.

همان طور که در جدول زیر ملاحظه می کنید طی دو سال اخیر سهم تسهیلات بخش صنعت و معدن از ۱۰,۶ درصد به ۹,۹ درصد، مسکن از ۳۶,۱ درصد به ۳۵,۸ درصد و خدمات بازرگانی از ۱۹,۷ درصد به ۱۹,۴ درصد کاهش یافته است. در مقابل سهم بخش کشاورزی از ۲۵,۶ درصد به ۲۶,۱ درصد، قرض الحسنه از ۴,۷ درصد به ۴,۹ درصد و

سهم، ترکیب و نرخ رشد تسهیلات سیستم بانکی استان کرمان در دوره ۹۱-۱۳۹۰ (میلیارد ریال)

نرخ رشد ۱۳۹۰-۹۱	۱۳۹۰		۱۳۹۱		نوع تسهیلات
	سهم	کل	سهم	کل	
۱۰,۴	۱۰,۶	۷,۷۳۶	۹,۹	۸,۵۴۲	صنعت و معدن
۲۰,۴	۲۵,۶	۱۸,۷۳۱	۲۶,۱	۲۲,۵۶۰	کشاورزی
۱۷,۱	۳۶,۱	۲۶,۴۲۱	۳۵,۸	۳۰,۹۴۰	مسکن
۱۶,۴	۱۹,۷	۱۴,۳۸۲	۱۹,۴	۱۶,۷۳۷	خدمات بازرگانی
۱۸,۱	۱,۶	۱,۱۹۲	۱,۶	۱,۴۰۸	صادرات و واردات
۲۲,۸	۴,۷	۳,۴۱۶	۴,۹	۴,۱۹۶	قرض الحسنه
۶۷,۴	۱,۷	۱,۲۵۹	۲,۴	۲,۱۰۸	سایر
۱۸,۳	۱۰۰	۷۳,۱۴۰	۱۰۰	۸۶,۴۹۵	جمع کل

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

در واقع شاخص نسبت تسهیلات به سپرده ها که در استان کرمان از ۱۰۳,۱ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۹۵,۲ درصد در سال ۱۳۹۱ رسیده است، بر صدق این موضوع صحه می گذارد. چند دلیل ممکن است بر این مسأله مترتب باشد.

یکی این که سیستم بانکی استان مشتریان خوش حسابی نداشته است. دوم اینکه بانک ها پیش بینی کرده اند که شرایط اقتصادی در آینده مطلوب نباشد و قسمت بیشتری از تسهیلات اعطایی آن ها بی بازگشت خواهند ماند یا در ردیف مطالبات سیستم بانکی استان قرار گیرد.

۲- در بین بانک های با قدمت بالای استان کرمان که عبارتند از: بانک ملی، صادرات، ملت، تجارت، سپه، رفاه، مسکن، تنها بانک مسکن است که ۴,۱ برابر سپرده های خود در سال ۱۳۹۱ تسهیلات پرداخت کرده است که این هم به دلیل مسائل پیرامون مسکن مهر می باشد، چرا که متقاضی دریافت تسهیلات فوق در استان طی دو سال اخیر به شدت افزایش یافته و بایستی پاسخی به متقاضیان داده می شد. اما دیگر بانک های مذکور در طی دو سال اخیر، سقف را رعایت کرده و اجازه نداده اند سقف تسهیلات آنها کامل شود. ناگفته نماند پیرامون تأمین منابع مالی پروژه ی مسکن مهر استدلال های متفاوتی وجود دارد، اما به دلیل عدم تناسب این بحث با موضوع تحقیق به مسائل آن پرداخته نمی شود.

شایان ذکر است میزان تسهیلات پرداختی سیستم بانکی استان کرمان در فاصله ی زمانی ۹۰ تا ۹۱ با نرخ رشد ۱۸,۳ درصد افزایش یافته است، در حالی که نرخ رشد سپرده ها در این دوره حدود ۲۷,۹ درصد بوده است. البته نسبت نرخ رشد تسهیلات بین بخش های مختلف متفاوت است.

به طور مثال در بخش صنعت و معدن این نرخ ۱۰,۴ درصد، بخش کشاورزی ۲۰,۴ درصد، بخش مسکن ۱۷,۱ درصد، بخش خدمات بازرگانی ۱۶,۴ درصد، در بخش صادرات و واردات ۱۸,۱ درصد، در قرض الحسنه ۲۲,۸ درصد و در سایر تسهیلات ۶۷,۴ درصد می باشد. بنابراین بیشترین نرخ رشد پس از سایر تسهیلات متعلق به قرض الحسنه و پس از آن به کشاورزی، و کمترین آن متعلق به بخش صنعت و معدن و خدمات بازرگانی می باشد.

جمع بندی بخش دوم: تحلیل روند تسهیلات

۱- همان طور که بیان شد متوسط نرخ رشد سپرده های سیستم بانکی استان کرمان در دوره ۹۱-۱۳۹۰ برابر با ۲۷,۹۹ درصد بوده است، در حالی که نرخ مذکور در رابطه با میزان تسهیلات استان ۱۸,۳ درصد می باشد. این نشان می دهد در طی دو سال اخیر بانک ها کمتر راعب به پرداخت تسهیلات بوده اند.

بخش سوم

مطالبات سیستم بانکی در استان کرمان سال ۱۳۹۰

مطالبات یکی از بزرگترین مشکلات مبتلابه سیستم بانکی می باشد. همان طور که قبلاً بیان شد مطالبات به سه نوع سر رسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول تقسیم می شوند. در استان کرمان سال ۱۳۹۰ جمع مطالبات سیستم بانکی از بخش خصوصی ۷۳۷۳ میلیارد ریال است، که ۲۳،۸ درصد آن مطالبات سر رسید گذشته، ۱۵،۱ درصد مطالبات معوق و ۶۱،۲ درصد مطالبات مشکوک الوصول می باشد. در نمودار زیر ترکیب و سهم مطالبات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۰ مشخص شده است.

ترکیب و سهم مطالبات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۰

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

شایان ذکر است از ۱۷۵۱ میلیارد ریال مطالبات سر رسید گذشته در استان کرمان سال ۱۳۹۰، بانک کشاورزی شمال با سهم ۴۹،۴۷ درصد بیشترین و پس از صندوق قرض الحسنه مهر ایران، پست بانک با سهم ۰،۳۴ درصد و صنعت و معدن با سهم ۰،۴۴ درصد کمترین مقدار را به خود اختصاص داده اند.

از ۱۱۰۹ میلیارد ریال مطالبات معوق استان کرمان در سال ۱۳۹۰، بانک ملی و پس از آن بانک مسکن و ملت بیشترین سهم را به ترتیب ۱۶،۳ درصد، ۱۵،۷ درصد و ۱۴،۰۱ درصد و بانک های پست بانک و توسعه صادرات با سهم ۰،۴۱ درصد و ۰،۰۵ درصد کمترین مقدار را به خود اختصاص داده اند.

همچنین از ۴۵۱۲ میلیارد ریال مطالبات مشکوک الوصول استان کرمان در سال ۱۳۹۰، بانک صنعت و معدن و پس از آن بانک سپه با سهم های ۲۰،۶ درصد و ۱۸،۷ درصد بیشترین و بانک های توسعه صادرات و توسعه تعاون با سهم های ۰،۰۴ درصد و ۰،۰۵ درصد کمترین مقدار را به خود اختصاص داده اند.

در مجموع همان طور که در جدول صفحه بعد ملاحظه می کنید از کل مطالبات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۰، بانک

۳- همان طور که قبلاً بیان گردید اگر استراتژی توسعه ی استان از مسیر تقویت بخش صنعت با تکیه به برخی محصولات معدنی و کشاورزی (مثل پسته و خرما) باشد، بایستی توجهات به بخش صنعت حتی در سیستم بانکی بیشتر شود، نه این که صنعتگری که بالغ بر ۴۰ میلیارد ریال سرمایه گذاری کرده است برای ۵ میلیارد ریال تسهیلات سرمایه در گردش، به دلیل عدم توجه بخش دولتی و سیستم بانکی، از چرخه ی تولید باز بماند.

آمار و ارقام نشان می دهد سهم بخش صنعت و معدن از کل تسهیلات استان کرمان در سال ۱۳۹۱ تنها ۹،۹ درصد و تسهیلات اعطایی به این بخش ۸۵۴۲ میلیارد ریال است که نسبت به سال قبل ۱۰،۴ درصد رشد داشته است.

در حالی که سهم بخش مسکن از تسهیلات اعطایی استان در سال ۱۳۹۱ حدود ۳۵،۸ درصد می باشد و رقم تسهیلات آن نسبت به سال قبل ۱۷،۱ درصد رشد داشته است.

ناگفته نماند در گزارش های آماری کشور، بخش مسکن در جمع ارقام مربوط به بخش صنعت و معدن لحاظ می شود اما با این اوصاف منظور در اینجا بخش تولیدی صنعت است.

۴- برای حل مشکل بیکاری استان کرمان که تقریباً به یک معضل تبدیل شده است، بایستی در حال حاضر سرمایه ها به سمتی معطوف شوند که یا سهم بیشتری در اشتغال و یا روند مثبتی در این زمینه دارند.

بر اساس ارقام سرشماری سال ۱۳۹۰ سهم بخش کشاورزی در اشتغال استان ۲۹،۱ درصد، صنعت و معدن ۳۱،۳ درصد و خدمات ۳۹،۶ درصد می باشد، همچنین در دوره زمانی ۹۰-۱۳۸۵ سالانه ۴۶۰۳ نفر از شاغلین بخش کشاورزی کاسته شده است یعنی از ۲۴۲۷۵۲ نفر در سال ۱۳۸۵ به ۲۱۹۷۳۵ در سال ۱۳۹۰ رسیده است.

در بخش صنعت و معدن سالانه ۷۵۷۱ شغل ایجاد شده است یعنی از ۱۹۸۴۸۹ در سال ۱۳۸۵ به ۲۳۶۳۴۷ در سال ۱۳۹۰ رسیده است.

از بخش خدمات نیز ۹۷۳۲ شغل در هر سال ایجاد شده یعنی شاغلین از ۲۵۰۳۶۰ در سال ۱۳۸۵ به ۲۹۹۰۲۰ در سال ۱۳۹۰ رسیده است. در مجموع طی دوره ی ۵ ساله ۹۰-۱۳۸۵ به طور سالانه ۱۲۷۰۰ شغل در استان کرمان ایجاد شده است که اولاً با ارقام ۵۵ هزار و هشتاد هزار بیان شده از سوی مسئولین استان تفاوت زیادی دارد و دوماً نشان می دهد که یا بانک ها و یا مسئولین تصمیم گیر در تخصیص بهینه منابع و حل مشکل بیکاری در استان کرمان تصمیم های درستی اتخاذ نکرده اند.

کشاورزی شمال و سپه با سهم های ۱۵٫۸ درصد و ۱۳٫۳ درصد بیشترین و بانک های توسعه صادرات و پست بانک با سهم های ۰٫۱ درصد و ۰٫۱۴ درصد کمترین مقدار را به خود اختصاص داده اند.

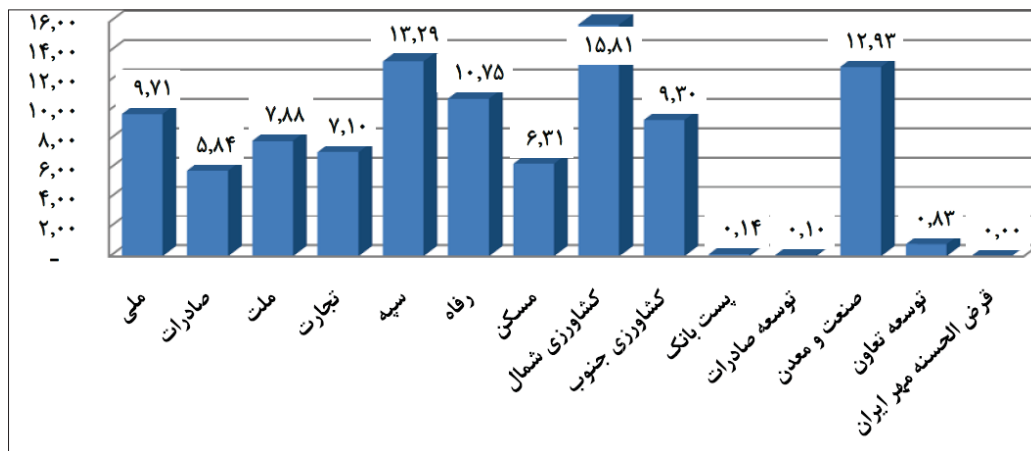
مطالبات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۰ (میلیارد ریال)

بانک ها	مطالبات سررسید گذشته		مطالبات معوق		مشکوک الوصول		جمع کل مطالبات	
	کل	سهم	کل	سهم	کل	سهم	کل	سهم
ملی	۹۸٫۰	۵٫۵۹	۱۸۱٫۷	۱۶٫۳۷	۴۳۶٫۱	۹٫۶۶	۷۱۵٫۷	۹٫۷۱
صادرات	۹۰٫۱	۵٫۱۴	۷۷٫۸	۷٫۰۱	۲۶۲٫۷	۵٫۸۲	۴۳۰٫۶	۵٫۸۴
ملت	۱۷۹٫۸	۱۰٫۳۷	۱۵۵٫۵	۱۴٫۰۱	۲۴۵٫۹	۵٫۴۵	۵۸۱٫۲	۷٫۸۸
تجارت	۲۰۰٫۰	۱۱٫۴۲	۱۰۶٫۹	۹٫۶۳	۲۱۶٫۴	۴٫۸۰	۵۲۳٫۳	۷٫۱۰
سپه	۴۶٫۶	۲٫۶۶	۸۲٫۳	۷٫۴۱	۸۵۱٫۳	۱۸٫۸۷	۹۸۰٫۲	۱۳٫۲۹
رفاه	۲۳٫۸	۱٫۳۶	۲۳٫۴	۲٫۱۰	۷۳۴٫۷	۱۶٫۲۸	۷۹۲٫۹	۱۰٫۷۵
مسکن	۸۸٫۱	۵٫۰۳	۱۷۴٫۵	۱۵٫۷۲	۲۰۲٫۹	۴٫۵۰	۴۶۵٫۶	۶٫۳۱
کشاورزی کرمان	۸۶۶٫۵	۴۹٫۴۷	۱۲۳٫۷	۱۱٫۱۴	۱۷۵٫۶	۳٫۸۹	۱٫۱۶۵٫۷	۱۵٫۸۱
کشاورزی جنوب	۱۲۶٫۲	۷٫۲۱	۱۰۷٫۷	۹٫۷۰	۴۵۲٫۰	۱۰٫۰۲	۶۸۵٫۸	۹٫۳۰
پست بانک	۶٫۰	۰٫۳۴	۴٫۵	۰٫۴۱	-	-	۱۰٫۵	۰٫۱۴
توسعه تعاون	-	-	۵٫۵	۰٫۵۰	۱٫۸	۰٫۰۴	۷٫۳	۰٫۱۰
توسعه صادرات	۷٫۷	۰٫۴۴	۱۵٫۱	۱٫۳۶	۹۳۰٫۵	۲۰٫۶۲	۹۵۳٫۳	۱۳٫۹۳
صنعت و معدن	۱۸٫۵	۱٫۰۶	۴۰٫۵	۳٫۶۵	۲٫۱	۰٫۰۵	۶۱٫۲	۰٫۸۳
قرض الحسنه مهر ایران	۰٫۱	۰٫۰۱	-	-	-	-	۰٫۱	۰٫۰۰
جمع کل	۱٫۷۵۱٫۴	۱۰۰	۱٫۱۰۹٫۰	۱۰۰	۴٫۵۱۲٫۱	۱۰۰	۷٫۳۷۳٫۵	۱۰۰

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

در نمودار زیر نیز سهم هر یک از بانک ها از کل مطالبات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۰ مشخص شده است.

سهم هر یک از بانک ها از کل مطالبات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۰

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

سال ۱۳۹۱

پیرامون مطالبات سیستم بانکی سال ۱۳۹۱ مباحث و مسائلی مطرح است که در اینجا به بیان پاره ای از آن ها پرداخته می شود. براساس آخرین گزارش بانک مرکزی، میزان مطالبات سیستم بانکی کشور در سال ۱۳۹۱ حدود ۴۲۰ هزار میلیارد ریال می باشد که رقم فوق، مطالبات بخش دولتی و خصوصی را در بر می گیرد.

در استان کرمان تنها آمار مربوط به مطالبات بخش خصوصی به صورت رسمی اعلام می گردد، که این متأسفانه یکی از عیوب بزرگ سیستم بانکی استان است. بر اساس گزارش رئیس شورای هماهنگی بانک های استان کرمان، رقم مطالبات بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱ بالغ بر ۱۴۹۵۹ میلیارد ریال است. این بدان معنی است که سهم استان از کل مطالبات بانکی کشور در این سال حدود ۳،۵ درصد می باشد.

شایان ذکر است از کل مطالبات استان کرمان، ۴۷،۷ درصد معادل ۷۱۳۶ میلیارد متعلق به بخش خصوصی و ۵۲،۳ درصد معادل ۷۸۲۳ میلیارد ریال متعلق به بخش دولتی است. همچنین از کل مطالبات بخش خصوصی، قسمت بسیار جزئی به واحدهای تولیدی و صنعتی تعلق دارد که آن هم بر طبق گزارش مذکور، مربوط به واحدهای خوش حسابی است که واقعاً در دامن تحریم داخلی و خارجی گرفتار شده اند. مابقی سهم بخش خصوصی نیز مربوط به تسهیلاتی است که دولت به بانک ها تکلیف کرده است، وگرنه هر کجا که بخش خصوصی در اعطای تسهیلات به کمک سیستم بانکی آمده، سیستم بانکی تمامی دیون خود را باز پس گرفته است.

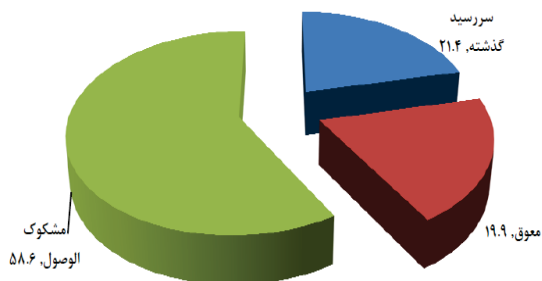
بنابراین مشخص می شود که بخش دولتی حداقل در استان کرمان بسی مقروض تر از بخش خصوصی به سیستم بانکی است و قاعدتاً عدم روشننگری این موضوع، به مسئولان استان کمک می کرد تا از زیر بار حمایت از بخش تولید شانه خالی کنند.

با عنایت به مطالب ذکر شده حداقل، بخش دولتی در استان نمی تواند مدعی استرداد بدهی بخش خصوصی به سیستم بانکی باشد چرا که در حال حاضر بزرگترین بدهکار سیستم بانکی در استان، خود دولت یا اشخاص حقیقی و حقوقی که دولت برای دریافت تسهیلات به سیستم بانکی معرفی کرده، هستند.

همان طور که بیان شد جمع کل مطالبات بخش خصوصی به سیستم بانکی در استان کرمان سال ۱۳۹۱ مبلغ ۷۱۳۶ میلیارد ریال است، که نسبت به سال قبل رشد (۳،۲-) درصدی داشته است.

از کل مطالبات سیستم بانکی در این سال ۲۱،۴ درصد آن مطالبات سر رسید گذشته، ۱۹،۹ درصد مطالبات معوق و ۵۸،۶ درصد مطالبات مشکوک الوصول می باشد. در نمودار زیر ترکیب و سهم مطالبات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱ مشخص شده است.

ترکیب و سهم مطالبات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱

مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

همان طور که در نمودار بالا ملاحظه می کنید، در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰، سهم مطالبات سر رسید گذشته و مطالبات معوق کاهش و در مقابل سهم مطالبات مشکوک الوصول کاهش یافته است. شایان ذکر است از ۱۵۲۹ میلیارد ریال مطالبات سر رسید گذشته در استان کرمان سال ۱۳۹۱، بانک کشاورزی شمال با سهم ۲۵،۵۶ درصد بیشترین و بانک توسعه صادرات با سهم ۰،۰۶ درصد و صنعت و معدن با سهم ۰،۵۶ درصد کمترین مقدار را به خود اختصاص داده اند.

از ۱۴۲۲ میلیارد ریال مطالبات معوق استان کرمان در سال ۱۳۹۱، بانک ملت و پس از آن بانک کشاورزی جنوب و تجارت بیشترین سهم را به ترتیب ۲۱،۵۷ درصد، ۱۲،۷۵ درصد و ۱۲،۰۲ درصد و بانک های پست بانک و توسعه صادرات با سهم ۰،۶ درصد و ۰،۰۹ درصد کمترین مقدار را به خود اختصاص داده اند.

همچنین از ۴۱۸۴ میلیارد ریال مطالبات مشکوک الوصول استان کرمان در سال ۱۳۹۱، بانک رفاه و پس از آن بانک سپه با سهم های ۲۱،۰۷ درصد و ۱۴،۸۹ درصد بیشترین و بانک های توسعه صادرات و توسعه تعاون با سهم های ۰،۱۵ درصد و ۰،۲۵ درصد کمترین مقدار را به خود اختصاص داده اند.

در مجموع همان طور که در جدول زیر ملاحظه می کنید از کل مطالبات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱، بانک رفاه و سپه با سهم های ۱۳،۱۵ درصد و ۱۲،۷۸ درصد بیشترین و بانک های توسعه صادرات و پست بانک با سهم های ۰،۱۲ درصد و ۰،۲۶ درصد کمترین مقدار را به خود اختصاص داده اند.

مطالبات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱ (میلیارد ریال)

جمع کل مطالبات		مشکوک الوصول		مطالبات معوق		مطالبات سررسید گذشته		بانک ها
سهام	کل	سهام	کل	سهام	کل	سهام	کل	
۹,۶۷	۶۸۹,۸	۹,۷۸	۴۰۹,۳	۱۰,۱۳	۱۴۴,۱	۸,۹۲	۱۳۶,۴	ملی
۷,۲۸	۵۱۹,۴	۸,۲۲	۳۴۴,۱	۸,۵۱	۱۲۱,۰	۳,۵۶	۵۴,۴	صادرات
۱۲,۲۸	۸۷۶,۲	۱۰,۱۴	۴۲۴,۵	۲۱,۵۷	۳۰۶,۹	۹,۴۷	۱۴۴,۷	ملت
۸,۱۹	۵۸۴,۲	۶,۵۹	۲۷۵,۹	۱۲,۰۲	۱۷۰,۹	۸,۹۸	۱۳۷,۴	تجارت
۱۲,۷۸	۹۱۲,۳	۱۴,۸۹	۶۲۳,۲	۱۱,۷۵	۱۶۷,۲	۷,۹۸	۱۲۲,۰	سپه
۱۳,۱۵	۹۳۸,۸	۲۱,۰۷	۸۸۱,۶	۱,۵۶	۲۲,۲	۲,۲۹	۳۴,۹	رفاه
۱۰,۶۰	۷۵۶,۴	۷,۰۳	۲۹۴,۲	۱۰,۶۲	۱۵۱,۰	۲۰,۳۵	۳۱۱,۲	مسکن
۱۱,۳۷	۸۱۱,۶	۷,۱۵	۲۹۹,۲	۸,۵۴	۱۲۱,۵	۲۵,۵۶	۳۹۰,۹	کشاورزی کرمان
۱۱,۶۵	۸۳۱,۱	۱۱,۹۰	۴۹۸,۲	۱۲,۷۵	۱۸۱,۴	۹,۹۰	۱۵۱,۴	کشاورزی جنوب
۰,۲۶	۱۸,۷	-	-	۰,۶۰	۸,۶	۰,۶۶	۱۰,۱	پست بانک
۰,۶۸	۴۸,۷	۰,۲۵	۱۰,۴	۰,۸۵	۱۲,۱	۱,۷۱	۲۶,۲	توسعه تعاون
۰,۱۲	۸,۵	۰,۱۵	۶,۳	۰,۰۹	۱,۳	۰,۰۶	۰,۹	توسعه صادرات
۱,۹۸	۱۴۱,۰	۲,۸۲	۱۱۸,۱	۱,۰۱	۱۴,۳	۰,۵۶	۸,۶	صنعت و معدن
-	-	-	-	-	-	-	-	قرض الحسنه مهر ایران
۱۰۰	۷,۱۳۶,۶	۱۰۰	۴,۱۸۴,۹	۱۰۰	۱,۴۲۲,۵	۱۰۰	۱,۵۲۹,۲	جمع کل

□ مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

در نمودار زیر نیز سهم هر یک از بانک ها از کل مطالبات سیستم بانکی استان کرمان در سال ۱۳۹۱ مشخص شده است.

سهم بانک های استان کرمان از کل مطالبات در سال ۱۳۹۱

□ مأخذ: سیستم بانکی استان کرمان - محاسبات تحقیق

جمع بندی بخش سوم: مطالبات سیستم بانکی

۱- براساس آمار و ارقام مطالبات سیستم بانکی سال ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ در استان کرمان ملاحظه می شود که، کل مطالبات در طی این دوره رشد (۳،۲-) درصدی داشته است. این نرخ رشد از ماحصل، نرخ رشد (۷،۱۲-) درصدی مطالبات سررسید گذشته و نرخ رشد ۲۸،۲ درصدی مطالبات معوق به دست آمده است.

شایان ذکر است نرخ رشد بالای مطالبات معوق دلیلی بر بالا بودن این دست مطالبات نسبت به مابقی ندارد، در واقع سهم مطالبات معوق سیستم بانکی در استان کرمان با نرخ رشد مذکور از ۱۵،۱ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۱۹،۹ درصد در سال ۱۳۹۱ رسیده است.

۲- شاخص نسبت مطالبات به تسهیلات سیستم بانکی بیانگر این است که از کل تسهیلات ارائه شده توسط سیستم بانکی، چند درصد در لیست مطالبات از نوع سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول قرار گرفته است. شاخص مذکور برای کل مطالبات استان کرمان در سال ۱۳۹۰ برابر ۱۰،۱ درصد بوده که در سال ۱۳۹۱ به ۸،۳ درصد رسیده است. در واقع این رقم نشان می دهد علی رغم وخیم تر شدن اوضاع اقتصادی در دو سال اخیر سهم کمتری از تسهیلات در رده ی مطالبات قرار گرفته است. در واقع در دوره ی مذکور نرخ رشد تسهیلات در استان ۱۸،۳ درصد بوده است اما نرخ رشد کل مطالبات (۳،۲-) درصد بوده است.

۳- شاخص نسبت مطالبات به تسهیلات در مورد سایر مطالبات این گونه بدست آمده است:

در سال ۱۳۹۰ این نسبت برای مطالبات سر رسید گذشته ۲،۴ درصد بوده که در سال ۱۳۹۱ به ۱،۸ درصد رسیده است. در سال ۱۳۹۰ برای مطالبات معوق ۱،۵ درصد بوده که در سال ۱۳۹۱ به ۱،۶ درصد رسیده است. در سال ۱۳۹۰ این نسبت برای مطالبات مشکوک الوصول ۶،۲ درصد بوده که در سال ۱۳۹۱ به ۴،۸ درصد رسیده است. آمار نشان می دهد روند کاهش نسبت مطالبات به تسهیلات ابتدا در مطالبات مشکوک الوصول با رقم ۱،۴ بیشترین، پس از آن سر رسید گذشته با رقم ۰،۶ و در نهایت مطالبات معوق با رقم ۰،۱ کمترین می باشد.

۴- شاخص نسبت مطالبات به کل سپرده ها بیانگر این است که مطالبات استان معادل چند درصد از کل سپرده های استان می شود. در سال ۱۳۹۰ این رقم ۱۰،۴ درصد می باشد که در سال ۱۳۹۱ به

۷،۹ درصد رسیده است. در واقع آمار نشان می دهد، رشد سپرده های سیستم بانکی استان طی دوره ۹۱- ۱۳۹۰ برابر با ۲۷،۹ درصد بوده، اما نرخ رشد کل مطالبات (۳،۲-) درصد بوده است. بنابراین رقم مطالبات سیستم بانکی در استان کرمان چندان زیاد نیست که این سیستم را منفعل کند. در واقع بررسی ها نشان می دهد نرخ رشد سپرده ها طی دو سال اخیر در استان کرمان ۲۷،۹ درصد بوده در حالی که نرخ رشد تسهیلات ۱۸،۳ درصد بوده است و همچنین مطالبات نیز روند منفی داشته است.

۵- در این بررسی مشخص شده که از کل مطالبات سیستم بانکی در استان کرمان، ۵۲،۳ درصد مربوط به بخش دولتی و ۴۷،۷ درصد مربوط به بخش خصوصی است. قابل ذکر است از ۴۷،۷ درصد مذکور تنها سهم اندکی مربوط به بخش صنعتی و تولیدی استان است، مابقی نیز در ردیف تسهیلات تکلیفی دولت به سیستم بانکی مربوط می شود. بنابراین مسئولین استان نباید رقم مطالبات بخش خصوصی را بهانه ای برای فرار از نقش حمایتی و سرنوشت ساز خود بکنند.

تجربه کشورهای توسعه یافته

در اکثر کشورهای توسعه یافته صنعتی وقتی یک فرد به سیستم بانکی بدهکار یا از نظر این سیستم بد حساب باشد معمولاً از حقوق اجتماعی و مالی و غیره محروم می شود. اما در ایران این سیکل به شکل دیگری است یعنی افراد بدهکار گاهاً از چند بانک مختلف در عین بد حسابی و داشتن بدهی، تسهیلات خرد و کلان دریافت می کنند. نکته جالب تر این که در پاره ای موارد بدهکاران کلان موفق به اخذ مجوز بانک خصوصی و تأسیس آن می شوند. با این اوصاف حل معضل مطالبات سیستم بانکی حداقل در ایران بسیار مشکل می باشد. برای حل مسائل به شکل ریشه ای و بنیادی بایستی سیستم بانکی و روند مترتب بر آن را آسیب شناسی و در پاره ای از موارد با بانک های کشورهای توسعه یافته قیاس شوند، گرچه این یک قیاس مع الفارق است، اما به هر ترتیب برای عبور از وضع موجود و رسیدن به وضع مطلوب می تواند به مثال یک نقشه راه عمل نماید.

دلایل شکل گیری مطالبات در سیستم بانکی

یکی از گام های موثر در آسیب شناسی سیستم بانکی، بررسی علل به وجود آمدن مطالبات در این سیستم می باشد. در واقع عاملی که در منفعل شدن سیستم بانکی جهت حمایت از سیستم تولیدی و صنعتی در استان کرمان به زعم مسئولین موثر بوده، مطالبات است.

۵- بروکر اسی پیچیده اداری در اخذ جهت تسهیلات

سخت گیری های بی مورد و غیر ضروری در هنگام اعطای تسهیلات و نیز عدم اطمینان مشتری از تمدید اعتبار در هنگام نیاز به تسهیلات زمینه را برای افزایش مطالبات مهیا می سازد. در واقع در برخی موارد عدم بازگشت منابع نه به خاطر توان مشتری بلکه به علت عدم اطمینان از تجدید اعتبار و ورود به بوروکراسی زائد اداری به وجود می آید.

۶- عدم تعمیق فرهنگ دینی در جامعه

عدم فرهنگ سازی مناسب و تبلیغ موسسات بانکی و اعتباری درباره اهمیت ادای تعهد در مکتب تعالی بخش اسلام، از جمله مواردی است که بر روند مطالبات موثر است. گاهی اوقات فقدان فرهنگ و فهم فرهنگ باعث بروز این وقایع می شود و در پاره ای موارد عملکرد ناصحیح مبلغین فرهنگی بر آن موثر است.

زمانی که مبلغ دینی و فرهنگی که از راه دین ارتزاق سیاسی و اجتماعی و اقتصادی می کند، در بازپرداخت دیون خود کوتاهی می کند نمی توان بر مردمی که در فهم فرهنگ دچار مشکل شده اند، ایراد وارد کرد.

۷- فقدان ابزارهای کنترلی

در سیستم های بانکداری دنیا برای کسانی که بدهی معوقه دارند و یا در پرداخت اقساط کوتاهی می کنند شرایط سختی به لحاظ اقتصادی و اجتماعی در نظر گرفته می شود، ولی در ایران، نرخ جرایم بانکی به گونه ای است که هیچ یک از بدهکاران، اعتنایی به آنها نمی کنند و حاضرند نرخ جریمه را به راحتی بپردازند و منابع بانک همچنان در اختیارشان باشد.

در واقع فقدان ابزار نظارتی کارآمد بانک ها بر تسهیلات و اعتبارات اعطایی مثل ضمانت اجرایی ضربتی و موثر برای ایفای به موقع تعهدات مشتریان از جمله مشکلات سیستم بانکی می باشد.

۸- ضعف قوانین و مقررات سیستم بانکی

در بحث قوانین و مقررات مسائل مبتلابه زیادی وجودی دارد. یکی این که گاه در تصویب قوانین در مجلس شورای اسلامی خصوصاً در مسائل پولی و مالی، دقت و کارشناسی دقیقی نمی شود و بعضاً قوانینی تصویب می شود که یا کارایی ندارند یا در تضاد با دیگر قوانین است. دوم این که، مسئولین و تصمیم گیران سیستم بانکی اشراف کامل و جامعی بر قوانین و مقررات ندارند و یا در فهم برخی مفاد قانونی دچار مشکل می شوند.

سوم این که مردم و مشتریان نسبت به این قوانین چندان آشنایی ندارند.

شایان ذکر است این تحقیق نشان می دهد که در استان کرمان نقش و سهم بخش دولتی در شکل گیری مطالبات سیستم بانکی بیشتر از بخش خصوصی است. بنابراین در این قسمت به بررسی علل و عوامل شکل گیری مطالبات در سیستم بانکی به طور کلی پرداخته می شود. از جمله علل مهم و عدیده می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱- کاهش نرخ سود بانکی و تثبیت آن به صورت دستوری

وجود اختلاف معنادار بین نرخ بهره ی بازار غیررسمی و نرخ بهره ی رسمی، این انگیزه را در وام گیرندگان، برای نگهداشتن هر چه بیشتر تسهیلات اعطایی از سوی بانک ها در دست خود، حتی پس از اتمام مهلت سررسید آنها، تقویت می کند. به طوری که هزینه ی عدم استرداد آن به سیستم بانکی و کسب سود از بازار غیررسمی، به مراتب کمتر از نرخ سود رسمی و نرخ جریمه ی دیرکرد آن ها به شبکه بانکی می شود.

۲- عدم وجود بانک اطلاعاتی منسجم و دقیق از مشتریان

عدم بررسی و کارشناسی دقیق فنی، مالی و اقتصادی، عدم اعتبارسنجی کامل مشتریان، عدم توجه به ظرفیت و شخصیت (حقیقی و حقوقی) در هنگام اعطای تسهیلات، نظارت بر مصرف و برگشت منابع توسط بانک ها و موسسات مالی در کشور یکی از علل به وجود آمدن مطالبات در سیستم بانکی می باشد.

در پاره ای موارد تأکید نهادهای غیرمرتبط با مسائل مالی به اعطای تسهیلات، شرایطی را فراهم کرد که عده ای بی تجربه، تخصص و علاقه ی حرفه ای دست به غارت منابع بانکی بزنند و عرصه را بر کارآفرینان واقعی، صنعتگران واقعی و تولیدکنندگان واقعی تنگ نمایند.

۳- بالا بودن نرخ تورم نسبت به نرخ بهره

در شرایطی که نرخ تورم واقعی کشور بالاتر از نرخ بهره ی تسهیلات سیستم بانکی باشد، خود عامل و انگیزه ای جهت عدم برگشت منابع می شود، زیرا افراد در این شرایط یک رفتار منطقی اقتصادی از خود نشان می دهند.

۴- ماده ی ۲۸ قانون بودجه کشور سال ۱۳۹۰

در این ماده که به جهت استمهال بدهی های معوق فعالان اقتصادی و تقسیط ۵ ساله ی آن ها تدوین شده بود، گرچه محسنات زیادی داشت اما در کنار آن افرادی که در رده ی فعالین اقتصادی نبودند یا در بازارهای غیرمولد فعالیت می کردند، می توانستند از این ماده استفاده کنند و بر حجم مطالبات سیستم بانکی بیفزایند. علاوه بر این بخشودگی جرایم مطالبات نیز انگیزه ای اقتصادی برای عدم بازپرداخت تسهیلات توسط افراد و افزایش مطالبات می باشد.

- ۹- فقدان سیستم قضایی تخصصی و کارآمد
متأسفانه امور قضایی مربوط به سیستم بانکی عموماً زمان بر بوده و نسبتاً در پیگیری و صدور اجرائیه های و تائق و تضمینات اخذ شده از مشتریان کند عمل می کند. همچنین فقدان یک سیستم قضایی مستقل، تخصصی و کارآمد برای رسیدگی به دعاوی، سیستم بانکی را آزار می دهد. شایان ذکر است ناهماهنگی دستگاه ها و نهادهای پولی، مالی، قضایی و غیره در وصول مطالبات بانکی، این سیستم را تضعیف می کند.
- ۱۰- حوادث غیرمترقبه
همیشه و در همه حال عوامل عمدی در گسترش مطالبات سیستم بانکی موثر نیست، گاهی اوقات عوامل غیرعمدی چون بروز حوادث قهری و طبیعی نظیر خشکسالی، سیل، زلزله، تورم و غیره بر فعالیت مدیون اثر می گذارد و بر مطالبات سیستم بانکی می افزاید که اخلاقاً سیستم بانکی باید در این زمینه محتاط عمل نماید.
- ۱۱- عدم پرداخت به موقع بدهی توسط دولت
یکی از بزرگترین بدهکاران بخش خصوصی و تولید کشور، دولت است. از آنجایی که بخش دولتی نسبت به پرداخت بدهی خود به بخش خصوصی کوتاهی می کند، بخش خصوصی نیز از پرداخت دیون خود به سیستم بانکی باز می ماند.
- ۱۲- افزایش «تسهیلات تکلیفی» در سیستم بانکی
یکی از ضوابط بانکی برای پرداخت تسهیلات به متقاضیان، داشتن توجیه اقتصادی طرح است که به منظور آن تسهیلات از بانک گرفته می شود. متأسفانه این ضوابط در تسهیلات تکلیفی نادیده گرفته می شود و تجربه نشان داده که این تسهیلات معمولاً روند بازپرداخت منظمی ندارد.
- ۱۳- تسهیلات در سالهای اخیر به دنبال طرح هایی چون بنگاه های زودبازده و مسکن مهر شدت گرفته و متأسفانه بانک ها ملزم به ارائه تسهیلات به پروژه هایی شدند که بعضاً بدون مطالعات لازم بوده و به خروج بی بازگشت منابع از سیستم بانکی منجر شده است.
- ۱۴- تسهیلات تکلیفی به تسهیلاتی گفته می شود که دقیقاً با ضوابط پرداخت تسهیلات بانک تطبیق ندارد، ولی بانک به دلیل مصوبات خارج از سیستم خود مثل مصوبات هیئت دولت یا بانک مرکزی، به اجبار این تسهیلات را پرداخت می کند.

- ۱- تضعیف سیاست های پولی به دلیل رشد بی رویه نقدینگی در جامعه
۲- عدم دسترسی عموم مردم به تسهیلات سیستم بانکی و ترویج مفاهیم ربا و نزول
۳- ایجاد اختلال در مدیریت نقدینگی و سودآوری بانک ها
۴- افزایش ریسک اعتباری بانک ها: برخی از متقاضیان تسهیلات تکلیفی، اعطای این گونه تسهیلات را کمک بلاعوض دولت تلقی می کنند و اعتقادی به بازپراخت آن ندارند. این مسأله عمدتاً در مواردی رخ می دهد که بانک ها، به دلایل مختلف، قادر به اعمال تمهیدات لازم برای اخذ پشتوانه های معتبر نبوده و فقط به اخذ سفته به امضای متقاضی اکتفا کرده اند. این امر، موجب می شود که بسیاری از مطالبات ناشی از اعطای این گونه تسهیلات، معوق و لاوصول شود و بانک ها در برنامه ریزی صحیح منابع و مصارف وجوه، دچار مشکل شوند.
- ۵- افزایش بار بودجه ای دولت

راهکارهایی برای کاهش مطالبات سیستم بانکی

مطالبات بانک ها می تواند منشاء بسیاری از بحران های پولی و مالی در دنیا باشد و آثار سوء بسیاری بر بانک ها، بخش های مختلف اقتصادی و در ابعاد وسیع تر برای مردم هر کشور ایجاد می کند. برای حل معضل مطالبات سیستم بانکی در کشور، بانک مرکزی با تدوین «آیین نامه ی وصول مطالبات موسسات مالی و اعتباری» تا حدودی مسیر را مشخص کرده است، که متأسفانه دو مشکل اساسی بر آن مترتب می باشد.

یکی این که مفاد این آیین نامه هنوز از سوی بسیاری از موسسات پولی و مالی کشور به کار گرفته نمی شود چرا که سیستم مدیریتی آنها با این مفاهیم غریب است. دوم اینکه این آیین نامه کامل و جامع نیست و در پاره ای موارد تناقض دارد.^۲

از این حیث در این قسمت ضمن استخراج موارد مهم برای کاهش مطالبات سیستم بانکی از آیین نامه ی مذکور، راهکارهای تکمیلی ارائه می گردد.

۲- ماده ی ۳ این آیین نامه کراراً تأکید دارد که مشتریان بدحساب و بدهکار از کلیه حقوق و خدمات سیستم بانکی اعم از دریافت، پرداخت، انتقال وجه، خرید و فروش ارز، فروش ایران چک، فروش چک بانکی رمزار، صدور صورت حساب، اعطای هر گونه تسهیلات، افتتاح هر نوع حساب بانکی، صدور ضمانت نامه و گشایش I.C.T، صدور انواع حواله و خرید هر نوع سهام محروم باشد، اما در قسمت الف بند ۴ همین ماده قید شده است: «الف- نرخ کارمزد خدمات برای این مشتریان دو برابر نرخ های مصوب باشد!» اگر قرار بر ارائه ی خدمات سیستم بانکی نیست، دو برابر کردن نرخ کارمزد مشکلی را حل نخواهد کرد، از طرف دیگر تمامی موارد مذکور را نیز نقض می کند.

ارائه خدمات خرید و فروش ارز، فروش ایران چک، فروش چک بانکی رمزدار، صدور صورت حساب، اعطای هرگونه تسهیلات، افتتاح هر نوع حساب بانکی، صدور ضمانت نامه و گشایش LC، صدور انواع حواله و خرید هر نوع سهام به نام وی جلوگیری نماید.

(مطابق بند ۳ ماده ۳ آیین نامه ی وصول مطالبات موسسات مالی و اعتباری بانک مرکزی)

۶- وزارت دادگستری با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور به کمک بانک مرکزی نسبت به استرداد مطالبات شبکه بانکی بپاید و از صدور هر گونه مجوز تأسیس و توسعه، تنظیم اسناد رسمی نقل و انتقال اموال منقول و غیرمنقول و وکالت نامه های مربوطه برای مشتریان بدحساب و بدهکار ممانعت کند.

(مطابق قسمت د بند ۴ ماده ۳ و ماده ۶ آیین نامه ی وصول مطالبات موسسات مالی و اعتباری بانک مرکزی)

۷- تقویت بخش وصول مطالبات در بانک ها و ایجاد جلسات پیگیری وصول مطالبات با اعمال نظام های خودکار و مستمر و با استفاده از کادر کارشناسی و مجرب و بهره گیری از مشاوران خصوصی کارآزموده جهت بررسی روش های مناسب و مدرن برای وصول مطالبات و برقرای انضباط مالی در سیستم بانکی.

سیستم بانکی می تواند از همکاری پارلمان بخش خصوصی یعنی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی در گزینش افراد خوش حساب و طرح های اقتصادی، برای کاهش مطالبات خود استفاده نماید.

(مطابق ماده ۲۳ آیین نامه ی وصول مطالبات موسسات مالی و اعتباری بانک مرکزی)

۸- بازنگری و اصلاح قوانین و رویه های موجود و مرتبط با بدهکاران و شیوه های وصول مطالبات یکی از ابتدایی ترین و مهمترین اقدامات سیستم بانکی محسوب می شود. البته تصویب قوانین و مقررات شفاف، موثر و کارآمد، لازمه و پیش شرط توفیق سیستم بانکی خواهد بود.

۹- اخذ وثایق و تضمین های لازم و کافی و استفاده از ابزارهای تشویقی برای استرداد دیون بدهکاران به سیستم بانکی.

۱۰- ترویج فرهنگ مسئولیت پذیری اجتماعی بانک ها و مردم از طریق رسانه های جمعی.

۱۱- تقویت و ایجاد دادگاه های تخصصی ویژه رسیدگی به پرونده های اعتباری بانک ها.

۱۲- تسریع دولت در پرداخت بدهی به بخش خصوصی یا تهاتر با سیستم بانکی.

۱- تهیه ی بانک اطلاعاتی منسجم و جامع از مشتریان، متقاضیان و بدهکاران سیستم بانکی، تعیین میزان و نوع مطالبات (مطابق ماده ی ۲ آیین نامه ی وصول مطالبات موسسات مالی و اعتباری بانک مرکزی)

۲- قبل از هر نوع برخوردی با بدهکاران سیستم بانکی لازم است آنها را به دو دسته تقسیم نمود؛ دسته ی اول کسانی که تمرد از قانون می کنند و عامدانه به پرداخت بدهی خود تن نمی دهند، که در این مورد بانک مرکزی یک آیین نامه ی مدون و مشخص تدوین نموده است.

دسته ی دوم کسانی که در نتیجه ی سیاست های اشتباه دولت یا در نتیجه ی شرایط بین المللی دچار بحران شده و به سیستم بانکی مقروضند، که لازم است سیستم بانکی مطابق ماده ی ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱ و آیین نامه ی وصول مطالبات موسسات مالی و اعتباری بانک مرکزی با این افراد برخورد نماید تا انگیزه ی تولید و فعالیت های مولد در کشور از بین نرود.

۳- تکمیل مشخصات مشتریان بدهکار به سیستم بانکی و هماهنگی وزارت دادگستری با قوه قضاییه و اقدام در جهت کاهش مطالبات شبکه بانکی

(مطابق تبصره ی ماده ی ۲ آیین نامه ی وصول مطالبات موسسات مالی و اعتباری بانک مرکزی)

۴- استفاده از ابزار کنترلی کارآمد: سیستم بانکی پس از تأخیر پرداخت تسهیلات توسط مشتریان اگر به اخذ دیرکرد بسنده کنند هم بر دامنه ی این دیون خواهد افزود و هم این نوع جریمه منع شرعی دارد و حرام است. بنابراین بهتر است سیستم بانکی در مواجهه با تأخیر در پرداخت تسهیلات:

۴-۱- طی یک اخطار کتبی مفاد قانونی برای برخورد با متخلف را به مشتری گوشزد کرده و نسبت به اجرای آن راسخ باشد.

۴-۲- مشتری مذکور حداقل از دریافت خدمات سیستم بانکی اعم از: صدور کارت بانکی، انجام عملیات بانکی (مثل دریافت، پرداخت، انتقال وجه و غیره)، استفاده از ابزار الکترونیکی منع گردد.

۴-۳- در صورت لزوم حساب بانکی مشتریان بدحساب مسدود و از حساب های منتسب به وی، بدهی سیستم بانکی اخذ گردد.

(مطابق بندهای ۱ و ۲ ماده ی ۳ آیین نامه ی وصول مطالبات موسسات مالی و اعتباری بانک مرکزی)

۵- در صورت عدم پرداخت بدهی به سیستم بانکی و قرار گرفتن مطالبات مشتریان در ردیف مطالبات معوق بهتر است سیستم بانکی از

منابع

- قاسمی هوشنگ (۱۳۸۹). مطالبات معوق و نقش آن در سودآوری بانک ها. ویژه نامه بانک و اقتصادی، شماره ۱۰۷
- شعبانی احمد، جلالی عبدالحسین (۱۳۹۱). دلایل گسترش مطالبات معوق در نظام بانکی ایران و بیان راهکارهایی برای اصلاح آن. فصلنامه علمی پژوهشی برنامه و بودجه، سال ۱۶ شماره ۴ صص ۱۸۱-۱۵۵
- حسن زاده علی، حبیبی پیمان (۱۳۹۰). کالبدشکافی مطالبات معوق و راه های پیشگیری آن در سیستم بانکی کشور. تازه های اقتصادی سال ۸ شماره ۱۳۰
- آئین نامه ی وصول مطالبات موسسات مالی و اعتباری بانک مرکزی
- علیزاده صادق، دهقان پور محمدرضا (۱۳۹۱). بررسی فضای کسب و کار استان کرمان. گزارش پژوهشی اتاق بازرگانی کرمان، بهار ۱۳۹۱ بانک مرکزی